

**Konferencja pt.
“Oczekiwania pracodawców a system
edukacji ekonomicznej”
30-31 marzec 2011r.**

Gzłowiek - najlepsza inwestycja

**Miejsce spotkania:
Centrum Szkoleniowe “Twins”
ul. Żywiczna 57, 03-179 Warszawa**

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

**Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

Konferencja pt. „**Oczekiwania pracodawców a system edukacji ekonomicznej**” organizowana jest w ramach Projektu „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych” realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty, Działanie 3.4 Otwartość systemu edukacji w kontekście uczenia przez całe życie. Poddziałanie 3.4.3 Upowszechnienie uczenia się przez całe życie – projekty konkursowe.

Projekt „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych” realizowany jest na podstawie umowy UDA-POKL.03.04.03-00-011/10-00 podpisanej pomiędzy Ministerstwem Edukacji Narodowej a Fundacją na Rzecz Budowy Społeczeństwa Opartego na Wiedzy „Nowe Media”

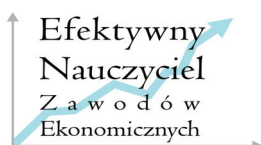
Udział w konferencji jest bezpłatny.

Publikacja jest dystrybuowana bezpłatnie.

Niniejsza publikacja powstała dzięki współfinansowaniu ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Wydawca: Studio Avalon Sp. j. ul. Linki 3/4 , 10-535 Olsztyn
Nakład: 83 egz.

**Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

**Konferencja
„Oczekiwania pracodawców a system edukacji ekonomicznej”**

30-31 marca 2011 r.
Centrum Konferencyjne „Twins” ul. Żywiczna 57
w Warszawie

I dzień – 30 marca 2011 r.

11.30-12.00	Rejestracja uczestników.
12.00-12.30	Oficjalne otwarcie konferencji. Powitanie gości i przedstawienie projektu „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych” – Przedstawiciel Fundacji na Rzecz Budowy Społeczeństwa Opartego na Wiedzy „Nowe Media”
12.30-13.45	Merytoryczne i dydaktyczne kompetencje nauczycieli przedmiotów ekonomicznych w ocenie uczniów i samoocenie nauczycieli. - Edyta Borys – specjalistka ds. monitoringu i ewaluacji, Trenerka Gender Mainstreamingu i samorealizacji.
13.45-14.40	Lunch.
14.30-15.45	Prezentacja wyników diagnozy kompetencji nauczycieli przedmiotów ekonomicznych w zakresie posiadania, stosowania oraz przekazywania wiedzy ekonomicznej oraz omówienie dalszych planów rozwoju zawodowego (dyskusja). - Jacek Błoński – Ekspert kluczowy Projektu
15.45-16.00	Przerwa Kawowa.
16.00-18.00	Panel dyskusyjny - oczekiwania przedsiębiorców wobec szkół zawodowych ekonomicznych - oczekiwania szkół zawodowych wobec praktyk nauczycieli w przedsiębiorstwach
18.00-19.00	Prezentacja przez Uczestników konferencji wspólnych rekomendacji dotyczących programu praktyk dla nauczycieli, biorących udział w Projekcie „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych”
20.00	Uroczysta kolacja.

**Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

**Konferencja
„Oczekiwania pracodawców a system edukacji ekonomicznej”**

30-31 marca 2011 r.
Centrum Konferencyjne „Twins” ul. Żywiczna 57
w Warszawie

II dzień – 31 marca 2011 r.

8.00-9.00	Śniadanie.
9.30-11.00	Dopracowanie tematów merytorycznych programu praktyk – dyskusja.
11.00-13.00	Nauczyciele przedmiotów ekonomicznych a kwestia płci. - Edyta Borys – specjalistka ds. monitoringu i ewaluacji, Trenerka Gender Mainstreamingu i samorealizacji.
13.00-13.45	Lunch.
13.45-16.00	Prezentowanie rekomendacji dotyczących wymagań dwutygodniowych praktyk wypracowanych w trakcie konferencji. Podsumowanie konferencji. Pożegnanie gości.

Małgorzata Stańczak

O projekcie „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych”

PROBLEMY

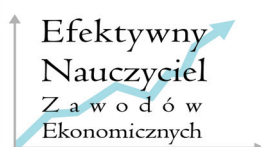
Źle wyposażone szkoły, niskie płace nauczycieli nie pozwalające na zatrudnienie fachowców, niedopasowany do potrzeb gospodarki program kształcenia, zdevaluowanie prestiżu kształcenia zawodowego są przyczyną złego stanu edukacji zawodowej (Raport Polska Wyzwania Rozwojowe 2030). Blisko 60% nauczycieli posiada co najmniej 10-letnie doświadczenie w pracy w szkole (Talis2009). Wnosi ono bardzo wiele korzyści dla procesu nauczania, stwarza jednak problemy związane z niechęcią do nowych rozwiązań, nowych metod pracy, technologii ICT. Biorąc pod uwagę szybko następujące zmiany w gospodarce rynkowej, w sposobie zarządzania i finansowania działalności przedsiębiorstw, problem ten dotyczy nauczycieli kształcących w zawodach związanych z ekonomią. Jak pokazują badania, wpływ jakości nauczycieli na wyniki uczniów jest kluczowy – ważniejszy od wyposażenia szkół. (Raport - Polska 2030 Wyzwania Rozwojowe).

Gospodarka posiada określoną zdolność do absorpcji kadry z wyższym wykształceniem. W przypadku dynamicznego rozwoju edukacji wyższej kraj może napotkać barierę popytu na absolwentów szkół wyższych i doświadczyć niedoboru kadr o niższym wykształceniu (M. Kabaj, Scholar2004.) Polski Rząd dąży do sytuacji, aby w 2013 roku zwiększyć liczbę osób kończących edukację zawodową z 12 do 15% (MRR, POKL 2007-2013).

Podniesienie jakości doskonalenia nauczycieli zawodu jest także jednym z obszarów problemów dokumentów Strategicznych wszystkich województw w Polsce. W Strategii Rozwoju Edukacji w województwa Warmińsko – Mazurskiego do 2015 r., zwrócono uwagę na słabo rozwiniętą współpracę pracodawców ze szkołami zawodowymi. Jednym z celów strategicznych Programu Rozwoju Edukacji Województwa Podlaskiego do 2013 roku jest wspieranie kształcenia w zawodach poszukiwanych na rynku. Istotne są działania w zakresie wymiany kadr i staże. W Strategii Edukacji Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2008-2013 zwrócono uwagę na mało efektywny proces kształcenia i doskonalenia nauczycieli. Do celów strategicznych Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego należy rozwój kształcenia zawodowego. Dla rozwoju w.w. województw ważny jest rozwój edukacji ekonomicznej, szczególnie w szkołach zawodowych ekonomicznych.

CEL PROJEKTU

Głównym celem projektu „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych” jest podniesienie poziomu kwalifikacji praktycznych i dydaktycznych nauczycieli przedmiotów zawodowych i instruktorów praktycznej nauki zawodu z pięciu województw: warmińsko-mazurskiego, podlaskiego, kujawsko-pomorskiego, pomorskiego, łódzkiego i mazowieckiego. Realizowane jest to poprzez cele operacyjne:

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- Pogłębienie wiedzy i umiejętności uczestników projektu dotyczących obsługi nowoczesnego sprzętu i oprogramowania ekonomicznego oraz organizacji pracy stosowanej w przedsiębiorstwach
- Podniesienie poziomu kwalifikacji dydaktycznych uczestników projektu
- rozwijanie postawy innowacyjności uczestników projektu w zakresie metodyki pracy
- Wypracowanie gotowych do wdrożenia rozwiązań dotyczących doskonalenia zawodowego uczestników projektu w przedsiębiorstwach
- uzyskanie przez uczestników projektu wiedzy i zwiększenie świadomości n.t. społecznego funkcjonowania K i M

DZIAŁANIA

W ramach projektu realizowane są następujące działania:

1. Rejestracja wideo zajęć praktycznych prowadzonych przez uczestnika projektu w miejscu pracy.

Zespół projektu zarejestrował techniką wideo jednogodzinną lekcję praktyczną prowadzoną przez uczestników projektu- nauczycieli w szkole lub na warsztatach. Uczniowie biorący w niej udział wypełnili krótką ankietę ewaluacyjną. Lekcje i ankiety oceniono pod względem dydaktycznym i zawodowym (w materiałach przedstawiono wyniki)

2. Test wiedzy teoretycznej i praktycznej uczestników oraz przeprowadzenie przez nich prezentacji dydaktycznej.

44 Uczestnicy projektu odbyli dwudniowy zjazd, podczas, którego został przeprowadzony test wiedzy teoretycznej oraz sprawdzenie praktycznych umiejętności. Ponadto nauczyciele przeprowadzili prezentację dydaktyczną, dotyczącą instruktarzu wykonania czynności związanej z ekonomiczną obsługą przedsiębiorstwa. Wszystkie zadania były wykonywane pod okiem Eksperta Kluczowego – doświadczonego ekonomisty- który dostarczył nauczycielom informacji zwrotnej.

3. Konferencja „Oczekiwania pracodawców a system edukacji ekonomicznej”

Konferencja, na której jesteśmy p.t. „Oczekiwania pracodawców a system edukacji ekonomicznej”, której celem jest określenie wymagań przedsiębiorstw dotyczących umiejętności absolwentów szkół zawodowych ekonomicznych, określenie potrzeb szkół i nauczycieli do efektywnego nauczania zawodów ekonomicznych. Wynikiem naszego spotkania będzie wypracowanie wspólnych rekomendacji dotyczących wymagań programu praktyk dla nauczycieli przedmiotów zawodowych

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

4. Panel Ekspertów i wypracowanie finalnych programów praktyk

Powołani eksperci zapoznają się z profilami osobistych kompetencji zawodowych i dydaktycznych uczestników projektu- nauczycieli a także rekomendacjami określonymi przez Państwo w czasie konferencji. Opracują szczegółowy program praktyk wraz z niezbędnymi materiałami i instrukcjami oraz wzorami dokumentów. Do panelu ekspertów zostaną powołani doświadczeni ekonomiści i dydaktycy

5. Praktyki zawodowe realizowane w profesjonalnie zarządzanych mikro, małych i średnich przedsiębiorstwach.

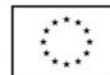
Zrealizowane zostaną 10 dniowe praktyki w mikro, małych i średnich przedsiębiorstwach w Polsce według programu ustalonego dzięki rekomendacjom z tej konferencji

6. Badanie umiejętności merytorycznych nauczycieli nabytych dzięki odbytym praktykom.

Zostaną zrealizowane działania identyczne jak w punkcie 1 i 2. Nagrane zostaną lekcje, przeprowadzone testy teoretycznej praktycznej oraz prezentacje dydaktyczne. Ekspert kluczowy oceni przyrost wiedzy i umiejętności nauczycieli. Nauczyciele otrzymają certyfikaty.

7. Stworzenie programu Modelowych praktyk, przygotowanie publikacji

Po zakończeniu badania opisanego w punkcie 6 ponownie zbierze się panel ekspertów, który na podstawie wskazań nauczycieli biorących udział w projekcie, wyników diagnozy wiedzy i umiejętności po praktykach oraz oceny organizacji praktyk dokona niezbędnych zmian w programie praktyk. Zostanie opracowany modelowy program praktyk dla nauczycieli zawodów ekonomicznych. Na zakończenie projektu zostanie wydana publikacja podsumowująca projekt, którą wyślemy do Państwa- uczestników tej konferencji pocztą.

Edyta Borys

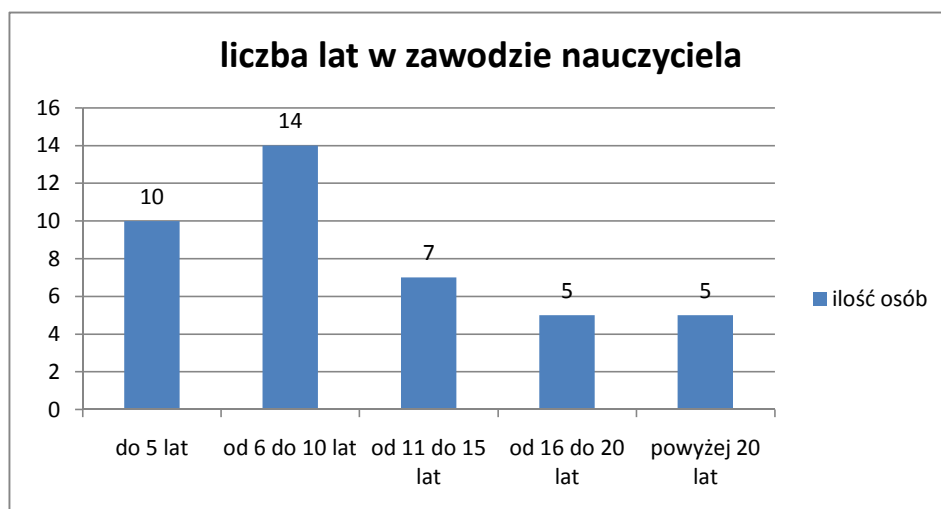
Specjalistka d.s. monitoringu i ewaluacji projektu

Merytoryczne i dydaktyczne kompetencje nauczycieli przedmiotów ekonomicznych w ocenie uczniów i samoocenie nauczycieli

Niniejsze opracowanie przedstawia wyniki ewaluacji proaktywnej projektu „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych”. Projekt współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Prowadzone badania były ukierunkowane na poszukiwanie odpowiedzi na pytanie o to jak nauczycielki/nauczyciele oceniają poziom swoich kompetencji dydaktycznych oraz merytorycznych –dotyczących ekonomii, oraz jak te kompetencje są oceniane przez uczennice/uczniów, jakie motywy skłaniają nauczycielki/nauczycieli do uczestnictwa w projekcie oraz jakie mają oczekiwania dotyczące staży stanowiących zasadniczy element wsparcia. Zaprezentowane dane zostały pozyskane dzięki wykorzystaniu 2 kwestionariuszy ankiety (ankieta dla ucznia 732- respondentów oraz ankieta dla nauczyciela 44- badane osoby), 44 zapisów lekcji, analizy wyników uzyskanych podczas przeprowadzenia 3 zogniskowanych wywiadów grupowych.

W projekcie „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych” biorą udział 34 nauczycielki i 8 nauczycieli prowadzących zajęcia z obszaru ekonomii. Osoby uczestniczące w projekcie mają zróżnicowany staż pracy w szkole, większość z nich w zawodzie nauczyciela pracuje nie dłużej niż 10 lat.

Wykres 1. Liczba lat w zawodzie nauczyciela

Źródło: badania własne

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Badane/i nauczycielki/nauczyciele w większości mają wykształcenie z zakresu ekonomii 34 (m.in. następujące specjalności: ekonomika i organizacja przedsiębiorstw, ekonomika i organizacja sektora publicznego, planowanie i finansowanie gospodarki narodowej, finanse i bankowość, rachunkowość i finanse, przedsiębiorczość, zarządzanie i marketing, zarządzanie finansami), 4 osoby ukończyły studia administracyjne, 2 osoby mają wykształcenie zootechniczne tyle samo pedagogiczne, 1 osoba ukończyła studia na wydziale transportu. Osoby, których pierwsze wykształcenie nie daje kompetencji do tego by nauczać przedmiotów ekonomicznych zdobyły odpowiednie kwalifikacje kończąc studia podyplomowe np. z rachunkowości, rachunkowości i finansów, przedsiębiorczości. Wiele uczestniczących w projekcie osób ukończyło więcej niż jeden kierunek studiów, wśród badanych są m.in. absolwenci geografii, oligofrenopedagogiki, prawnicy, doradcy zawodowi, informatycy. Zdecydowana większość badanych osób (41osób) brała w przeszłości udział w kursach i szkoleniach, tylko 3 osoby nie korzystało z tego typu form doksztalcania.

Większość nauczycielek/nauczycieli (64%) w przeszłości pracowało poza szkołą, 36% nie ma dodatkowego doświadczenia zawodowego. Osoby mające doświadczenie pracy innej niż nauczanie były zatrudnione w wielu rozmaitych zawodach, m.in. przedstawiciela handlowego, specjalisty do spraw handlu, inspektora do spraw administracyjnych, specjalisty w biurze maklerskim, obsługi klienta czy kierownika oddziału w banku, sprzedawcy, fakturzystki, serwisanta komputerowego, referenta do spraw sprzedaży, specjalisty do spraw marketingu a nawet geodety odpowiedzialnego za wykonanie map numerycznych. Najwięcej osób – 8 miało doświadczenie pracy na stanowisku księgowego. Staż pracy poza szkołą wynosi od 2 miesięcy na stanowisku pracownika produkcji drzewnej do 13 lat na stanowisku głównego księgowego. Obecnie 36 uczestniczek/uczestników projektu pracuje wyłącznie w szkole, 8 osób ma dodatkowe miejsce zatrudnienia lub prowadzi własną działalność gospodarczą. Wśród nauczycielek/nauczycieli pracujących poza szkołą 5 osób jest zatrudnionych jako szkoleniowcy, wykładowcy w szkołach policealnych i niepublicznych oraz w firmach szkoleniowych, 2 osoby są głównymi księgowymi, jedna osoba pracuje w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

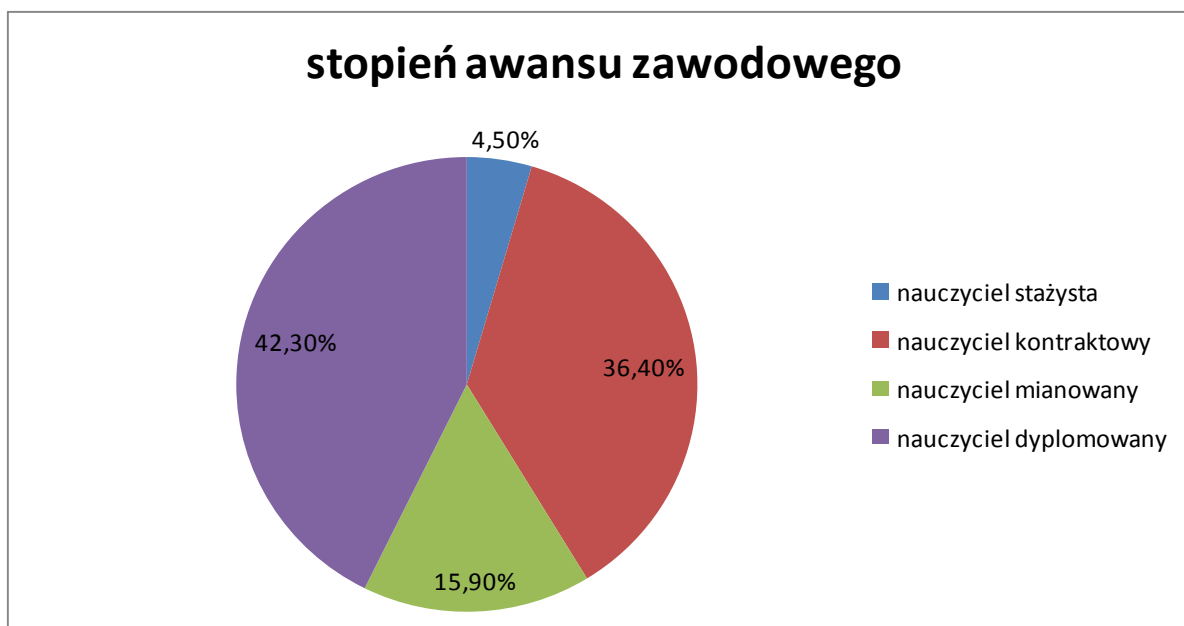
Wszyscy badani nauczyciele są odpowiedzialni za prowadzenie więcej niż jednego przedmiotu. Nauczyciele wymieniają ponad 30 nazw przedmiotów, których uczą, wśród nich ekonomika (22 osoby w tym ekonomika handlu, ekonomika turystyki, ekonomika przedsiębiorstw), rachunkowość (20 osób, w tym zasady rachunkowości, rachunkowość handlowa i finanse w hotelarstwie, podstawy rachunkowości gospodarczej), ekonomia (10 osób w tym podstawy ekonomii), marketing (10 osób w tym marketing usług hotelarskich), przedsiębiorczość (9 osób w tym podstawy przedsiębiorczości), pracownia ekonomiczna (5 osób), technik biurowy (5 osób w tym technika pracy biurowej), prawo (4 osoby), sprzedaż (w tym sprzedaż handlowa, sprzedaż towarów), towaroznawstwo (2 osoby), reklama (2 osoby), statystyka (2 osoby), pracownia ekonomiczno- informatyczna (2 osoby), przedsiębiorstwo w gospodarce rynkowej (1 osoba), podstawy działalności handlowej (1 osoba), pracownia informatyczno- handlowa (1 osoba), organizacja i technika społecznej działalności przedsiębiorstwa handlowego (1 osoba), kultura zawodu (1 osoba), mała przedsiębiorczość (1 osoba), działalność usługowa (1 osoba), praktyczna nauka zawodu (1 osoba).

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

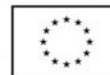
Nauczycielki/nauczyciele uczestniczące/y w opisywanym przedsięwzięciu edukacyjnym znajdują się na różnych miejscach na drodze awansu zawodowego. Największa część badanych osiągnęła ostatni, najwyższy stopień awansu.

Wykres 2. Stopień awansu zawodowego beneficjentek/beneficjentów

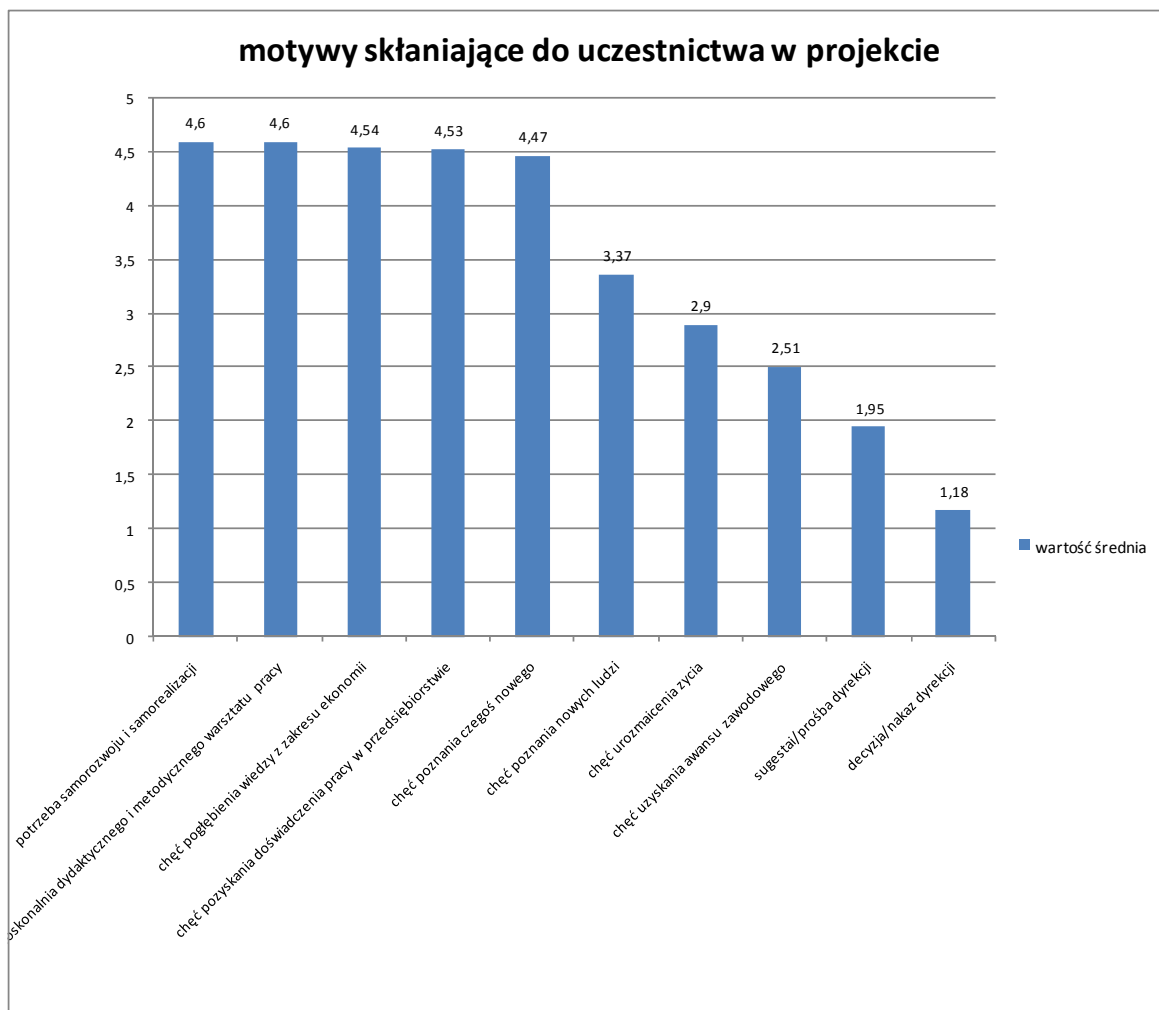
Źródło: badania własne

Nauczycielki/nauczyciele biorący udział w opisywanym projekcie stanowią bardzo zróżnicowaną grupę pod względem wieku, stażu pracy w szkole, doświadczenia pracy w zawodach nie związanych ze szkolnictwem oraz ze względu na posiadane kwalifikacje. Motywy, którymi kierowali się podejmując decyzję o uczestnictwie bezpośrednio wynikają z ich roli zawodowej. W grupie pięciu najczęściej wybieranych i uzyskujących najwyższą rangę motywów jest chęć udoskonalenia dydaktycznego i merytorycznego warsztatu pracy, chęć pogłębienia wiedzy z zakresu ekonomii oraz chęć pozyskania doświadczenia pracy w przedsiębiorstwie.

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

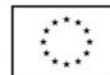
Wykres 3. Motywy skłaniające do uczestnictwa w projekcie

Źródło: badania własne

Równie ważnymi powodami włączenia się do opisywanego przedsięwzięcia była potrzeba samorozwoju i samorealizacji – wymieniana najczęściej i uzyskująca najwyższe rangi, oraz chęć poznania czegoś nowego. W grupie najważniejszych motywów znalazły się zatem także motywy, które można by nazwać „samorealizacyjnymi”.

Beneficjentki/beneficjenci zdecydowali się na udział w opisywanym projekcie bowiem pragną się doskonalić i rozwijać, motywowani są chęcią doskonalenia własnego warsztatu pracy. Wszystkie badane osoby żywią nadzieję, że przystąpienie do projektu przyniesie zmianę zarówno w ich kompetencjach merytorycznych bezpośrednio związanych z wiedzą ekonomiczną, jak i kompetencjach dydaktycznych dotyczących sposobu organizacji procesu nauczania.

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Nauczycielki/nauczyciele oczekują modyfikacji i wzbogacenia, urozmaicenia metod pracy z młodzieżą. Ich oczekiwania w tym względzie są bardzo duże:

- ✓ „urozmaicenie warsztatu dydaktycznego”;
- ✓ „doskonalenie w pracy dydaktycznej”;
- ✓ „poznanie nowych metod”; „wzbogacenie warsztatu pracy, poznanie nowych trendów i kierunków w kształceniu zawodowych młodzieży”;
- ✓ „wprowadzenie do lekcji nowych, ciekawych środków przekazu i metod nauczania; przygotowanie do prowadzenia atrakcyjniejszych zajęć z uczniami”;
- ✓ „wykorzystywania swojej wiedzy z zakresu przedmiotów ekonomicznych w prowadzeniu zajęć w sposób bardziej efektywny, doskonalenie warsztatu metodycznego”;
- ✓ „podniesienie jakości pracy dydaktycznej, poznanie aktywnych metod prowadzenia zajęć”;
- ✓ „poznanie nowych możliwości dydaktycznych, praca w grupie z zakresu przedmiotów ekonomicznych”;
- ✓ „poznanie nowych metod pracy pozwalających efektywnie nauczać”;
- ✓ „że będą mogła dać więcej przykładów z życia, że będą mogła czuć się bardziej pewnie”

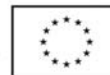
Beneficjentki/beneficjenci pragną podnieść jakość swojej pracy dydaktycznej liczą na to, że poznają sposoby uatrakcyjnienia procesu kształcenia, m.in. poprzez poznanie i wykorzystanie nowych środków i metod pracy. Badane osoby oczekują, że wzbogacą swoją wiedzę dydaktyczną w taki sposób by proces nauczania był efektywniejszy i atrakcyjniejszy. Wskazują na chęć poznania aktywnych metod pracy z uczniem oraz możliwości wprowadzenia i wykorzystania pracy grupowej. Najczęściej jednak beneficjentki/beneficjenci odpowiadając na pytanie o oczekiwania jakie żywią względem projektu wskazują na chęć zwiększenia kompetencji dotyczących merytorycznego przygotowania do prowadzenia zajęć z zakresu ekonomii. W tym zakresie wskazują przede wszystkim na chęć pozyskania doświadczenia związanego z pracą w przedsiębiorstwie.

- ✓ „zdobycie doświadczenia z zakresu pracy w firmie”;
- ✓ „pogłębienia swoich doświadczeń zawodowych podczas praktyk w przedsiębiorstwie”;
- ✓ „chciałabym poznać w praktyce działalność przedsiębiorstw handlowych”;
- ✓ „pozyskanie doświadczenia praktycznego w przedsiębiorstwie”;
- ✓ „możliwość uzyskania doświadczenie praktycznego z zakresu nauczanych przedmiotów aby łączyć teorię, wiedzą podręcznikową z praktyką”;
- ✓ „możliwości pozyskania doświadczenia pracy w przedsiębiorstwie”;
- ✓ „zdobycie nowych doświadczeń w miejscu pracy”;
- ✓ „zajrzeć w przedsiębiorstwo, jak to wygląda, tak naprawdę bo to się nuczy na podstawie książek, czy do egzaminów przygotowuje się na podstawie programu komputerowego, ale bym chciał zobaczyć to od strony przedsiębiorstwa, nigdy nie miałem okazji”.

Chęć zdobycia doświadczenia jest związana z poczuciem braku odniesienia do realnych warunków pracy w przedsiębiorstwach.

„Uczymy praktycznie na sucho, tak bo człowiek nie ma doświadczenia, nigdy nie pracował. To co umiemy, umiemy z książek czy tam ze studiów, natomiast nigdy nie miałyśmy kontaktu z taką rachunkowością w przedsiębiorstwie”.

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Mimo faktu, że większość badanych ma doświadczenie w pracy poza szkołą, nadzieja na jego zdobycie czy pogłębienie towarzyszy wielu z nich, podobnie jak życzenie zdobycia wiedzy, w tym głównie ekonomicznej.

- ✓ „potrzeba pogłębienia wiedzy oraz doświadczenie”;
- ✓ „pozyskanie (...) wiedzy z zakresu ekonomii w przedsiębiorstwie”;
- ✓ „poszerzenie wiedzy merytorycznej”; „oczekuję, że zdobędę aktualną wiedzę z dziedziny ekonomii oraz praktycznie sprawdzę swoje umiejętności w firmie (poprzez program praktyk)”;
- ✓ „oczekuję, że zdobędę aktualną wiedzę z dziedziny ekonomii”

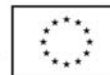
Pomimo wykształcenia ekonomicznego i stażu pracy w zawodzie nauczyciela przedmiotów ekonomicznych, który u ponad 30 osób jest dłuższy niż 5 lat beneficjentki/beneficjenci pragną wzbogacać swoją wiedzę ekonomiczną. Wydaje się jednak, że szczególnie cenna i pożądana z punktu widzenia beneficjentek/beneficjentów jest umiejętność łączenia teorii z praktyką. Działania w ramach projektu jawią się badanym osobom jako okazja do tego, by skonfrontować posiadaną wiedzę teoretyczną z praktyką, do której ta wiedza się odnosi.

- ✓ „liczę na połączenie teorii z praktyką szczególnie w zawodzie księgowości”;
- ✓ „poznanie od strony praktycznej wykorzystanie wiedzy w praktyce”;
- ✓ „umiejętność wiązania teorii z praktyką (tu liczę na praktykę w przedsiębiorstwie)”;
- ✓ „praktycznie sprawdzę swoje umiejętności w firmie (poprzez program praktyk)”;
- ✓ „pozyskanie doświadczenia i możliwości zastosowania teoretycznych treści nauczania w praktyce”; „weryfikacja wiedzy teoretycznej -konfrontowanie w pracy w przedsiębiorstwie w zakresie rachunkowości formy i zarządzania formą”;
- ✓ „wykorzystanie wiedzy ekonomicznej”;
- ✓ „praktyczne wykorzystanie wiedzy”;
- ✓ „łączyć teorię z wiedzą podręcznikową z praktyką”;
- ✓ „zobaczyć w praktyce, żeby też później uczniom praktyczne przykłady dać z życia, i tak się staram coś tam szukać, ale myślę że takie praktyki, to mogłabym się powołać, że sama pracowałam ileś tam czasu, poznałam, na takich i takich dokumentach pracują, tak i tak to wygląda, myślę, że to byłoby takie bardziej dla nich realne.”

Jedna z badanych osób wprost przyznaje, że pragnie pozyskać „praktyczne umiejętności z zakresu zawodu jaki nauczam”. Nauczycielki/nauczyciele chcą pogłębiać swoją wiedzę z zakresu ekonomii, niemniej jednak bardziej oczekują poznania nie tyle nowości czy aktualności co liczą na pozyskanie możliwości i umiejętności praktycznego zastosowania wiedzy oraz sprawdzenia na ile teoria jest zgodna z praktyką, i czy w adekwatny sposób się do niej odnosi.

Nauczycielki/nauczyciele uczestniczący w opisywanym przedsięwzięciu edukacyjnym pragną poznać rzeczywiste warunki pracy w przedsiębiorstwie oraz narzędzia w nich wykorzystywane.

- ✓ „odbycie praktyki zawodowej w renomowanych firmach, kapitał zagraniczny, praktyka-elementy ekonomii w praktyce gospodarczej, odpowiadałoby mi praktyka na GPW W- wa sesje, rynek papierów wartościowych”;

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

- ✓ „praktyka w przedsiębiorstwach praca na programach księgowych”;
„poznanie przedsiębiorstwa >od środka< aby zobaczyć jakie są różnice w jego funkcjonowaniu dziś w porównaniu z np. latami 80-tych, 90-tych”.

Nieliczni badani wskazują na to, że liczą na poprawę efektywności kształcenia w odniesieniu do przedmiotów składających się na treści egzaminacyjne.

- ✓ „poprawa efektów nauczania w ramach przedmiotów egzaminacyjnych (ekonomika, ekonomia)”

Wśród oczekiwań pojawia się także chęć poznania potrzeb rynku pracy, tak by kształcenie zawodowe na nie odpowiadało a absolwent szkoły zawodowej potrafił się na nim odnaleźć.

- ✓ „wiedza absolwenta, który pewnie wejdzie na rynek pracy”;
- ✓ „dostosowanie treści i metod nauczania do wejścia ucznia na rynek pracy”;
- ✓ „możliwość zrozumienia się z pracodawcami w zakresie nauka-praktyka na płaszczyźnie nauczanego zawodu”

Podsumowując powyższe należy wskazać na następujące oczekiwania beneficjentek/beneficjentów względem projektu:

- Zdobyć doświadczenia pracy w przedsiębiorstwie
- Ugruntowanie i aktualizacja wiedzy z zakresu ekonomii
- Konfrontacja wiedzy teoretycznej z wiedzą praktykowaną i obowiązującą w przedsiębiorstwach
- Wzbogacenie warsztatu pracy dydaktycznej o poznanie nowych metod nauczania, zwłaszcza metod aktywnych oraz metod pracy w grupie. Nauczycielki/nauczyciele pragną podnieść efektywność nauczania, tak by w jego rezultacie uczniowie byli dobrze przygotowani do egzaminów przedmiotowych oraz do wejścia na rynek pracy – zgodnie z potrzebami gospodarki

Warto zaznaczyć, że badane osoby doświadczają trudności związanej z rozbieżnością treści objętych podstawami programowymi i wymaganiami egzaminacyjnymi a potrzebami przedsiębiorców. Nauczyciele/nauczycielki mają świadomość, że uczą wiedzy, która bywa nieprzydatna w realnych warunkach pracy lub daleko odbiega od niej. Ukazują rozdzieranie pomiędzy chęcią przygotowania uczennic/uczniów do pracy zawodowej oraz chęcią przygotowania młodzieży do egzaminu zawodowego.

„technika, kończą się egzaminem zawodowym, który właśnie później ma w sposób praktyczny, więc tutaj trzeba do przedsiębiorstwa się odnieść, ale dla nas to jest trudne, jak się gdzieś robi te „teówki” a później oni mają to zaksięgować w programach komputerowych, stąd ta trudność, to inaczej wygląda”

„ucząc rachunkowości uczy się na planie ką, czyli „T” no tego nie ma, w rachunkowości tego nie ma, w przedsiębiorstwie później tego nie ma, bo jest pełna księgowość i to zupełnie inaczej wygląda tak naprawdę, to są „teówki” ale to nie jest ta wiedza, którą oni później w praktyce wykorzystują, do końca, inaczej później wygląda księgowanie w stronach komputerowych”

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

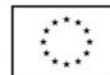
„ja muszę przygotować do egzaminu, nie muszę tylko patrzeć na to, że rynek to czy on ma zdać egzamin, a program jest tak skonstruowany, że tych godzin jest za mało do tego egzaminu przygotować, nie możemy tak za mocno manipulować tym programem jak byśmy chcieli, tylko tak się ograniczyć żeby zdali egzamin no niestety”

„znów jest błąd popełniony w nauczaniu, że my uczymy pod egzamin, nie tak zwanej praktycznej nauki zawodu, żeby oni tam wiedzieli jak będą później pracować w przedsiębiorstwie, nie to jest nauka pod egzamin, czyli po prostu są jakieś projekty, które muszą stworzyć i my tego uczymy, a czy to im się w życiu przyda? Myślę, że tak bardzo nie”.

Nauczycielki/nauczyciele odczuwają swoiste rozgoryczenie i niemoc z powodu rozbieżności wymagań jakie szkołom zawodowym stawiają pracodawcy oraz ustawodawca oświatowy. Projekt postrzegają jednak jako szansę na to by oczekiwania przedsiębiorców i rzeczywistość rynkową przybliżyć uczennicom/uczniom w procesie nauczania. W odniesieniu do stażu odczuwają jedną zgeneralizowaną obawę związaną z tym czy zostaną przez przedsiębiorców potraktowani poważnie i czy będą mieli dostęp do wszystkich narzędzi stosowanych w realnych warunkach pracy firm.

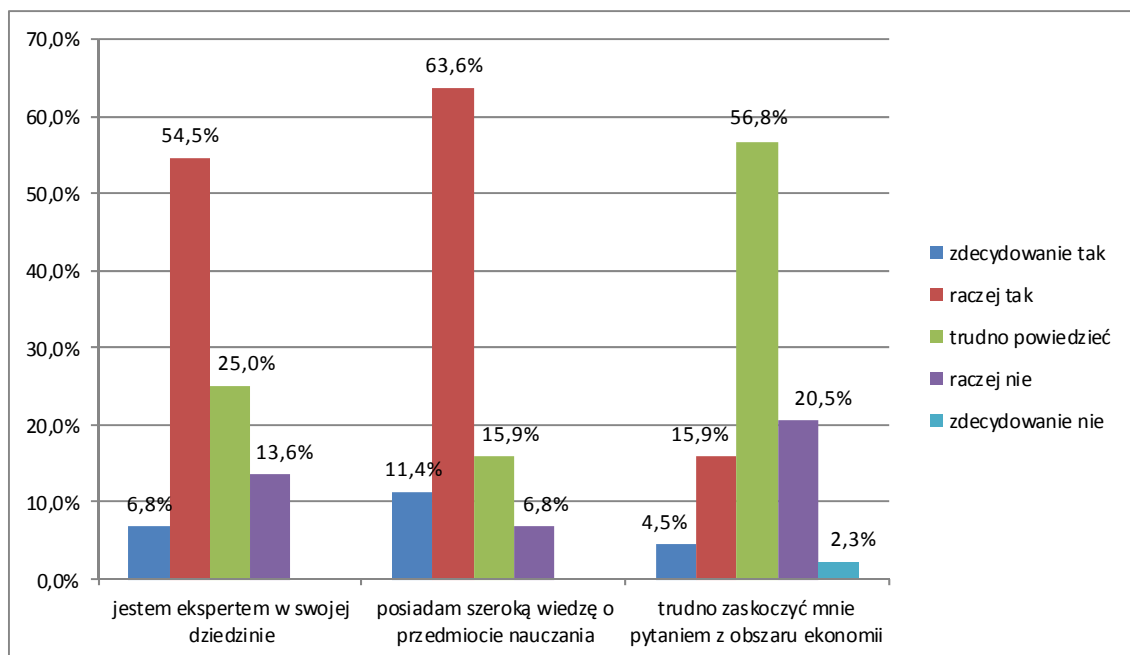
Merytoryczne i dydaktyczne kompetencje BO w ich samoocenie

Beneficjentki/beneficjenci formułują liczne oczekiwania względem opisywanego projektu. Żywią nadzieję, że jakość ich pracy w szkole zwiększy się zarówno w aspekcie dydaktycznym, jak i w merytorycznym, pragną udoskonalić swój warsztat pracy pomimo tego, że zarówno w samoocenie, jak i ocenie uczennic/uczniów jest on bardzo wysoko ceniony. W tej części opracowania zostanie przedstawiony wynik samooceny, jakiej dokonały osoby uczestniczące w projekcie. Samoocenie poddano różnorodne aspekty pracy nauczycielskiej. Nauczyciele/nauczycielki wysoko cenią swoją wiedzę z zakresu przedmiotów, których uczą. Ponad połowa z nich uznaje siebie za ekspertów w określonej dziedzinie, 75% twierdzi, że ma szeroką wiedzę o przedmiocie, którego naucza. Pomimo tego tylko co piąta osoba przyznaje, że trudno zaskoczyć ją pytaniem z zakresu ekonomii. Sytuacja, w której nauczyciel był zdezorientowany pytaniem uczniów także zdarzyła się co piątej badanej osobie.

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

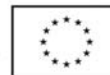
Wykres 4. Opinie nauczycielek/nauczycieli o własnych kompetencjach merytorycznych

Źródło: badania własne

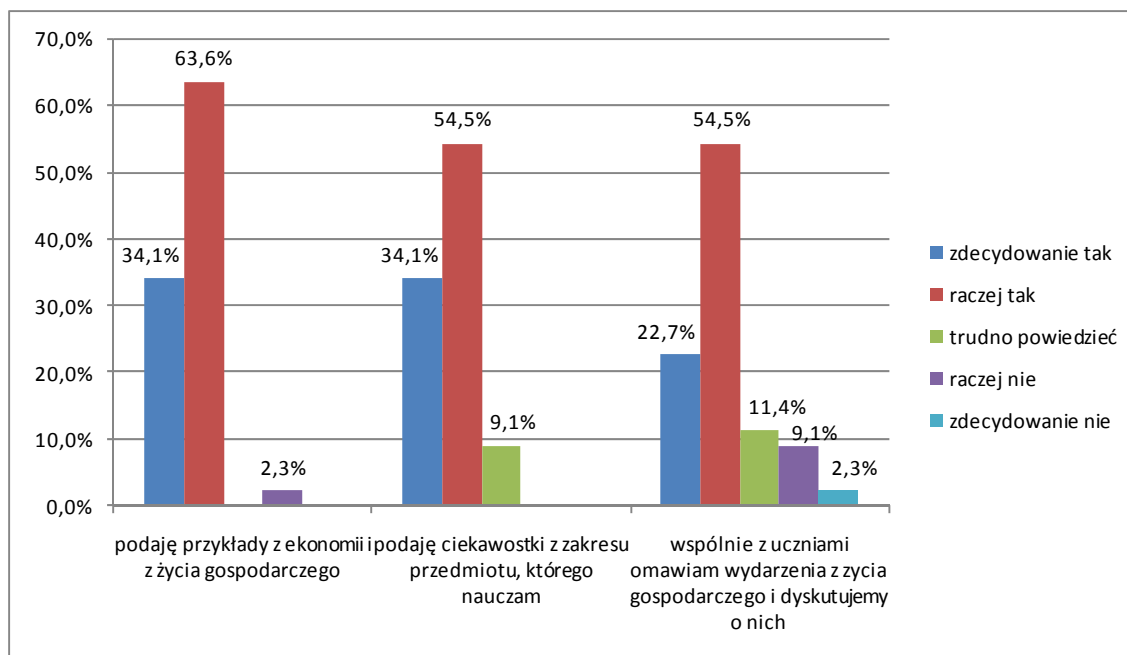
Przekonanie o tym, że jest się „dobrym fachowcem” towarzyszy większości badanych osób. Posiadanie szerokiej wiedzy z zakresu ekonomii jest atutem 75% respondentek/respondentów. Niemniej jednak pragnieniem większości z nich jest sprawdzenie wiedzy teoretycznej w praktyce, skonfrontowanie teorii z praktyką, wyjście poza wiedzę książkową. Na swoich lekcjach nauczyciele/nauczycielki posługują się przykładami z ekonomii i życia gospodarczego (97,7%) a także podaje ciekawostki, z zakresu nauczanych przedmiotów (88,6%). Stosowanie przykładów, odnoszenie się do praktyki, do aktualnych wydarzeń i spraw mających dla ucznia osobiste znaczenie jest ważnym elementem uatrakcyjniającego przebieg lekcji. Ciekawostki, anegdoty, intrygujące historie stanowią rodzaj „przynęty”, który wabi słuchaczy i przyciąga ich uwagę. Badane osoby w swojej samoocenie stosują wymienione powyżej sposoby urozmaicenia, przybliżania i wyjaśniania podawanych treści.

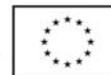
Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wykres 5. Opinia nauczycielek/nauczycieli dotycząca sposobu przekazywania treści

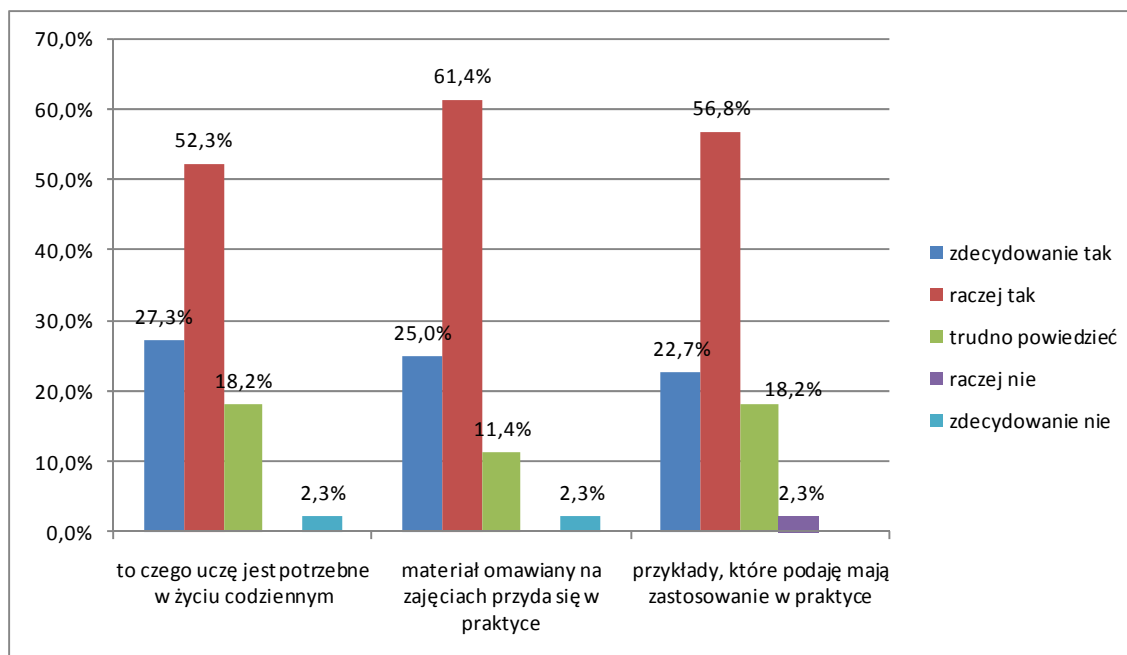
Źródło: badania własne

Omawianie z uczniami wydarzeń z życia gospodarczego jest stosowane przez 78,2% badanych osób. Odnoszenie się do aktualnych, rzeczywistych zdarzeń, mających bezpośrednie znaczenie dla słuchaczy jest efektywnym sposobem koncentrowania słuchaczy na podejmowanym temacie. Podobnie jak odnoszenie się do kwestii, które mają zastosowanie w życiu codziennym. Beneficjentki/beneficjenci są przeświadczeni, że wiedza, którą przekazują jest potrzebna i możliwa do wykorzystania w praktyce zawodowej, bezpośrednio związanej z działaniami podejmowanymi w przedsiębiorstwach z zakresu ekonomii, ale także ma swój walor i znaczenie w codziennej praktyce życiowej. Około 80% badanych osób twierdzi, że przekazywana przez nich wiedza oraz podawane przykłady mają swoje codzienne zastosowanie, a także pragmatyczną wartość z punktu widzenia potrzeb gospodarki. Tylko 2% respondentek/respondentów nie ma wątpliwości co do tego, że treści kształcenia, za które są odpowiedzialni nie ma praktycznego zastosowania oraz wartości z punktu widzenia realizacji potrzeb związanych z codziennym funkcjonowaniem. Powyższe dane zdają się świadczyć o tym, że nauczyciele stosują zasadę doniosłości opierającą się na tezie, że uczeń jest bardziej zmotywowany do tego, by uczyć się rzeczy, które postrzega jako ważne, powiązane z jego osobistymi wartościami, zainteresowaniami i przyszłymi celami. Takie przedstawianie nauczanych treści, które ukazuje ich wartość z punktu widzenia różnych potrzeb i interesów uczniów jest efektywnym sposobem motywowania do nauki. Większość badanych nauczycielek/nauczycieli jest przekonana o doniosłości i pragmatycznej wartości wiedzy będącej ich domeną.

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

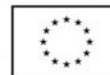
Wykres 6. Opinie nauczycielek/nauczycieli o przydatności nauczanych treści

Źródło: badania własne

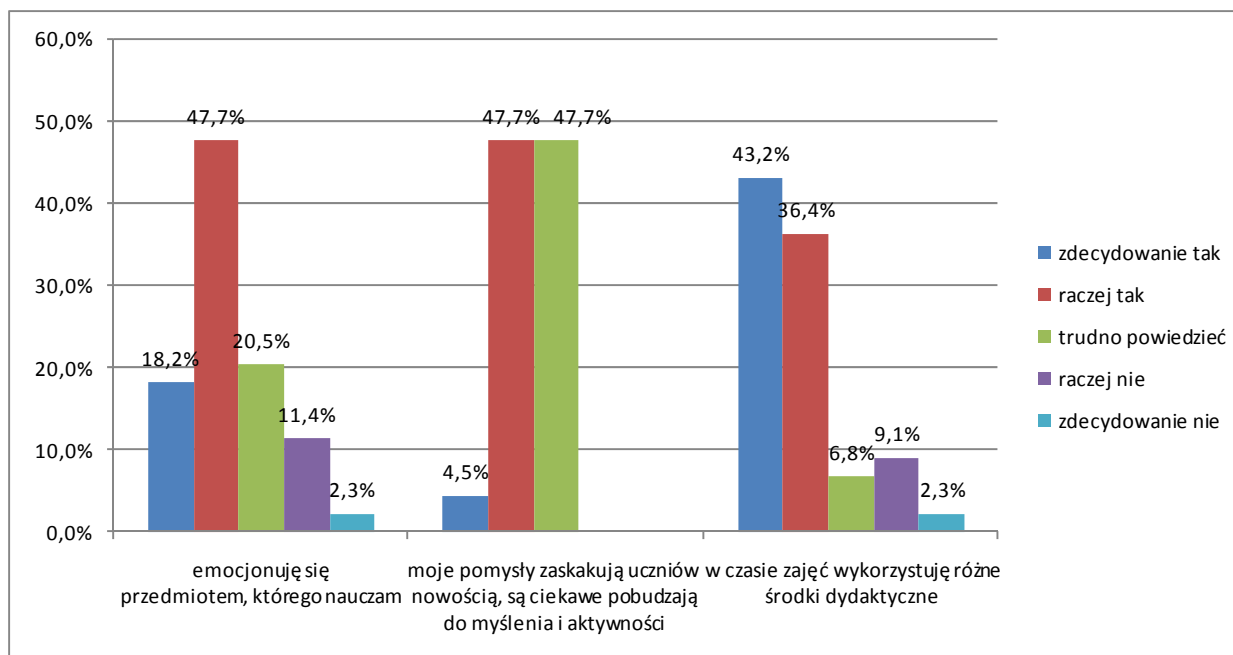
Przeświadczenie żywione przez większość badanych nauczycielek/nauczycieli co do doniosłości i ważności treści kształcenia realizowanych w ramach prowadzonych przez nich lekcji jest warunkiem zaangażowania się w proces nauczania. Sytuacja, w której nauczyciel jest znudzony treściami, które wyklada, bez entuzjazmu i wigoru prezentuje tajniki przedmiotu nie sprzyja wzbudzaniu w uczniach zainteresowania materiałem kształcenia. W związku z tym ekscytowanie się nauczonym tematem i przeświadczenie o jego znaczeniu i wartości jest elementarne dla wzbudzania motywacji uczniów.

Większość uczestniczących w opisywanym projekcie nauczycielek/nauczycieli (65,9%) twierdzi, że emocjonuje się przedmiotem, którego naucza. Inne odczucia towarzyszą mniej licznej grupie - 13,7% badanych osób zaprzecza temu twierdzeniu. Jak napisano powyżej zainteresowanie i zaangażowanie nauczyciela w proces nauczania jest warunkiem zaangażowania uczniów. Nie poddawanie się rutynowym i sprawdzonym metodom pracy z uczniami dowodzi tego, że nauczyciel jest oddany swojej pracy. Połowa badanych (52,2%) twierdzi, że ich pomysły zaskakują uczniów nowością, ciekawią, a także pobudzają do aktywności, 47,7% nie potrafi jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie. Zdecydowana większość respondentów (79,6%) twierdzi jednak, że w procesie nauczania wykorzystuje różnorodne środki dydaktyczne, oraz różne środki przekazu, np. pokazy multimedialne. Zastosowanie ciekawego, niestandardowego, nowego z perspektywy ucznia środka dydaktycznego również odgrywa ważną rolę w procesie motywowania do uczenia się. Mniej liczna grupa beneficjentek/beneficjentów (11,4%) przyznaje się do tego, że nie korzysta z urozmaiconych pomocy.

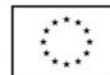
Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wykres 7. Samoocena nauczycielek/nauczycieli własnego zaangażowania w proces nauczania

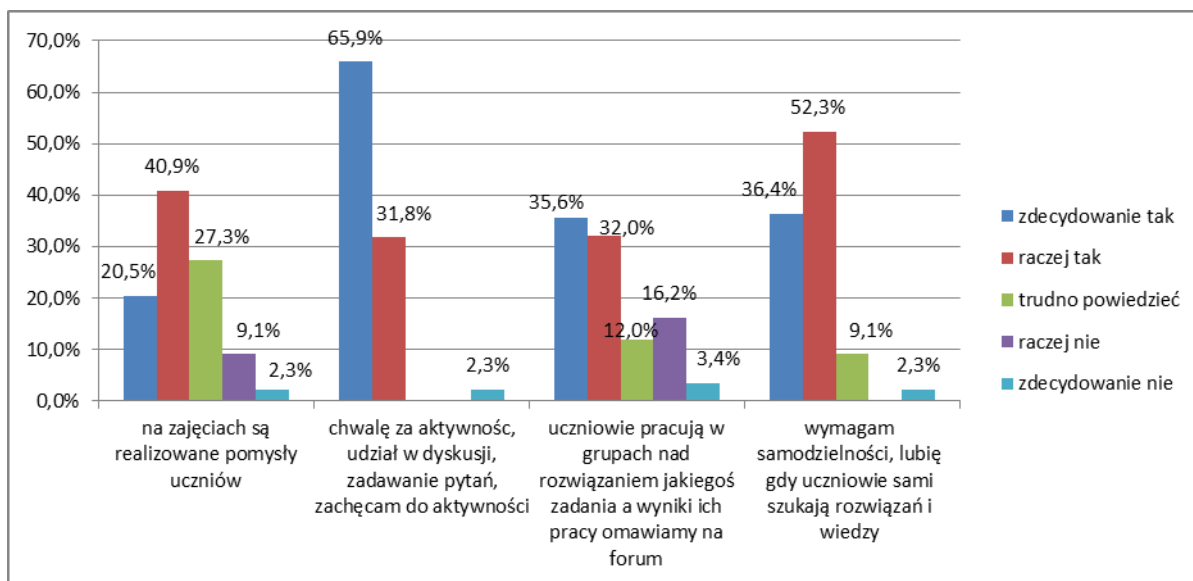
Źródło: badania własne

Zaangażowanie i poszukiwanie nowych rozwiązań dydaktycznych jest mocną stroną większości badanych nauczycielek/nauczycieli. Wyniki przedstawione poniżej przekonują, że badana grupa osób w celowy sposób uatrakcyjnia pracę z uczniem i ma na względzie zainteresowanie go przedmiotem oraz troskę o rozwój jego twórczości i aktywności. Ponad połowa badanych (61,4%) twierdzi, że na lekcjach realizowane są pomysły uczniów, większość przyznaje się do tego, że wyzwala w uczniach aktywności i samodzielność.

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wykres 8. Samoocena wykorzystywanych metod i sposobów nauczania

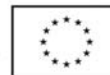

Zródło: badania własne

Tylko nieliczne badane osoby nie udzieliły jednoznacznie pozytywnej odpowiedzi na pytanie o stosowanie w pracy z uczennicami/uczniami metod służących rozwojowi ich aktywności i niezależności. Wszyscy respondenci stosują pochwały wobec podopiecznych, jeśli ci są aktywni, biorą udział w dyskusji i podejmują problemowe kwestie. Zdecydowana większość nauczycielek/nauczycieli (88,7%) wymaga od uczącej się młodzieży samodzielności i przejawiania inicjatywy w sytuacjach problemowych, aktywnego poszukiwania wiedzy i nowych rozwiązań. Tylko 2,3% badanych przyznaje się do tego, że wymienione powyżej uczniowskie umiejętności i postawy są przez nich wzmacniane. Ponad połowa badanych stwarza podopiecznym okazję do ćwiczenia umiejętności pracy w grupie, 67,6% nauczycielek/nauczycieli twierdzi, że w czasie prowadzonych przez nich lekcji młodzież pracuje w grupach a wyniki wypracowanych rozwiązań są omawiane na forum klasy. Co piąta badana osoba przyznaje się, że nie stosuje grupowych metod pracy.

W samoocenie badanych osób ich kompetencje merytoryczne, jak i dydaktyczne są wysokie. Poczucie bycia ekspertem w swojej dziedzinie i posiadanie szerokiej wiedzy z zakresu przedmiotów nauczania są atutami, do których przyznaje się odpowiednio 61,3% oraz 75% badanych osób. Większość z nich stosuje różnorodne sposoby prowadzenia zajęć, których efektem jest zainteresowanie młodzieży i wzmocnienie ich motywacji do nauki. Wśród nich można zaleźć m.in.: posługiwanie się przykładami z ekonomii, które mają zastosowanie w codziennym funkcjonowaniu oraz w praktyce zawodowej; stosowanie „przynęt” w postaci ciekawostek z zakresu nauczanego przedmiotu; wspieranie aktywności uczącej się młodzieży poprzez chwalenie jej przejawów i stwarzanie okazji do samodzielności; stosowanie różnorodnych środków dydaktycznych; zaskakiwanie uczennic i uczniów zastosowaniem nowych form i metod kształcenia. Atutem badanych nauczycielek/nauczycieli jest ich emocjonowanie się przedmiotem nauczania, warto dodać, że 93,1% z nich lubi uczyć a 97,7% przejmuje się tym by zajęcia były dla podopiecznych

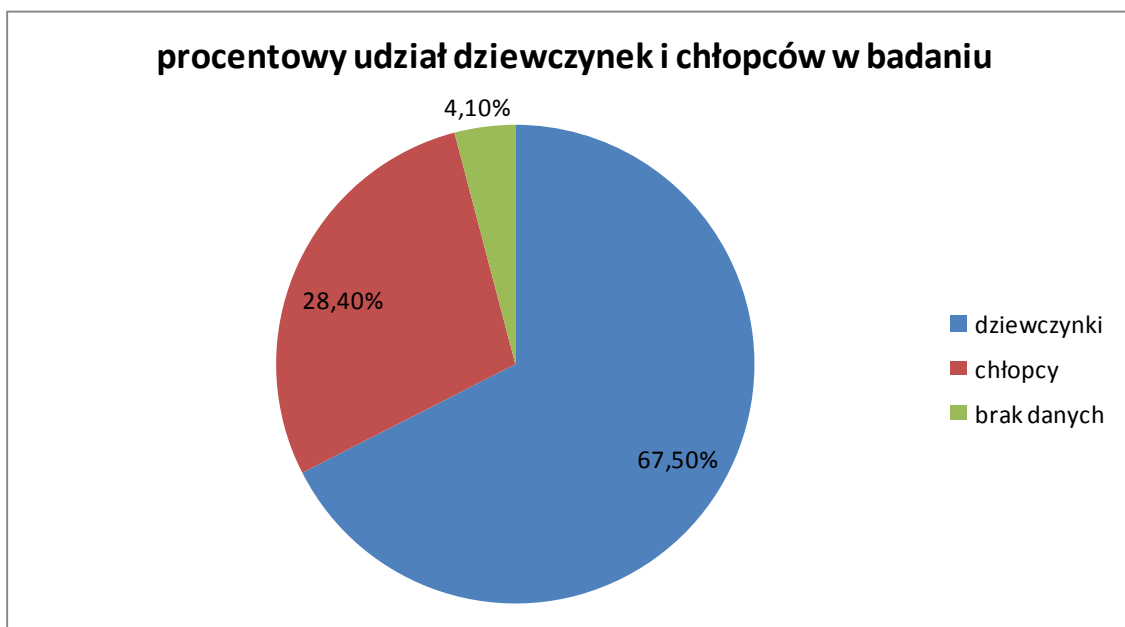
Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

interesujące. Bez nauczycielskiej pasji i entuzjazmu trudno oczekiwać by młodzież była zmotywowana do uczenia się. W samoocenie osób uczestniczących w projekcie ich przygotowanie do pracy jest bardzo profesjonalne, a poziom sztuki kształcenia wysoki.

Merytoryczne i pedagogiczne kompetencje w opinii uczennic i uczniów

W celu poszukiwania odpowiedzi na pytanie o merytoryczne i dydaktyczne kompetencje nauczycieli biorących udział w projekcie przeprowadzono badania wśród uczennic i uczniów mających zajęcia z uczestnikami projektu. Do badań wykorzystano kwestionariusz ankiety składający się z 42 pytań, z których 40 było zamkniętych i 2 otwarte. Badania przeprowadzono wśród 732 uczniów, wśród których większość stanowiły dziewczynki.

Wykres 9. Procentowy udział dziewczynek i chłopców w badaniach

Źródło: badania własne

Większość badanych osób to uczniowie i uczennice technikum ekonomicznego (440 osób- 60%). Pozostałe osoby realizują przedmioty ekonomiczne m.in. w technikach handlowych, technikach agrobiznesu oraz liceach ogólnokształcących i szkołach zawodowych. Badane osoby z nauczycielkami/nauczycielami poddany ocenie realizują 30 różnych przedmiotów.

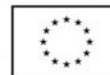
Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Tabela 1. Przedmioty, na które uczęszcza badana młodzież

Przedmioty, na które uczęszczają badane osoby	ilość wskazań
Rachunkowość	18
ekonomika	14
podstawy przedsiębiorczości (przedsiębiorczość)	9
marketing	8
ekonomika handlu	5
Prawo	4
pracownia ekonomiczna	4
podstawy ekonomii	4
technika biurowa	3
sprzedaż towarów	3
Pracownie (ekonomiczno-informatyczna, ekonomiczno – informatyczna, informatyczno-handlowa)	3
towaroznawstwo	2
podstawy ekonomii	2
ekonomika przedsiębiorstw	2
reklama	2
statystyka	2
praktyka zawodowa	2
organizacja sprzedaży, podstawy ekonomiki handlu, marketing usług hotelarskich, technika pracy biurowej, zasady rachunkowości, ekonomika turystyki, kultura zawodu, rachunkowość i finanse w hotelarstwie, przedsiębiorstwo w gospodarce rynkowej, podstawy działalności handlowej, podstawy rachunkowości gospodarczej, organizacja i technika społecznej działalności	1

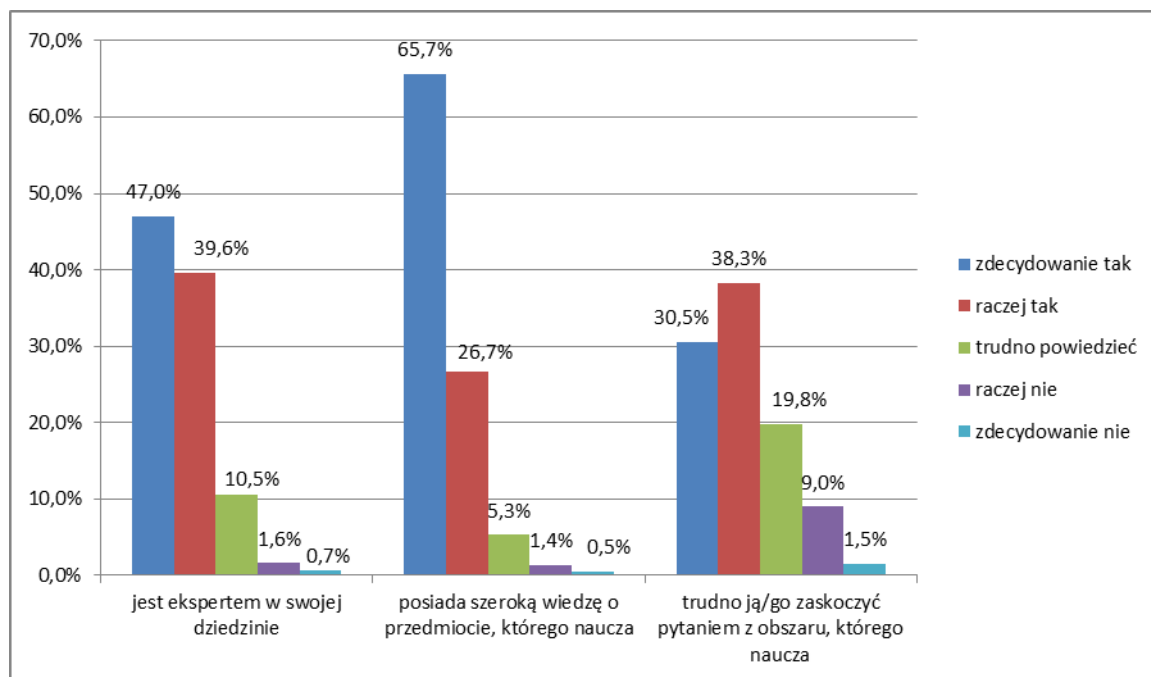
Źródło: badania własne

W badaniach ewaluacyjnych poszukiwano odpowiedzi na pytanie o to, jak uczniowie oceniają merytoryczne przygotowanie swoich nauczycielek i nauczycieli oraz jak oceniają ich umiejętności dydaktyczne. Badana młodzież wystawiła swoim nauczycielom bardzo dobre noty zarówno w odniesieniu do posiadanych przez nich wiedzy z zakresu ekonomii, jak i umiejętności pedagogicznych. Rzeczeni respondenci twierdzą, że nauczyciele i nauczycielki są ekspertami w dziedzinie ekonomii (86,6%), że posiadają szeroką wiedzę o przedmiocie, którego nauczają (92,4%) oraz że trudno zaskoczyć ich pytaniem z zakresu ekonomii (68,8%).

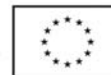
Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wykres 10. Opinie młodzieży o merytorycznych kompetencjach nauczycielek/nauczycieli

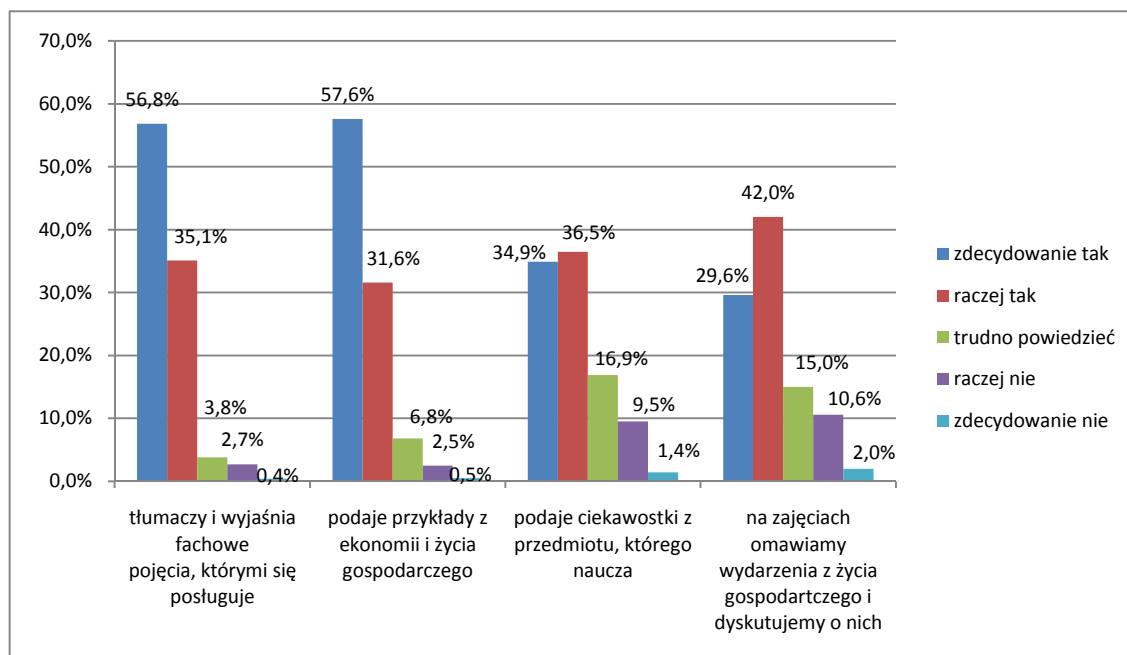
Źródło: badania własne

W opinii badanej młodzieży nauczyciele to profesjonaliści w zakresie ekonomii. W trakcie prowadzonych zajęć podają przykłady z ekonomii i życia gospodarczego jak twierdzi 89,2% respondentów z omawianej grupy, 71,4% potwierdza, że nauczycielki/nauczyciele opowiadają ciekawostki z zakresu przedmiotów, których nauczają, podobna grupa -71,6% - przyznaje, że podczas zajęć omawiają wydarzenia gospodarcze i dyskutują o nich na forum klasy. Niewielkie grupy badanych uczennic/uczniów ma odmienne zdanie 3% twierdzi, że nauczycielki/nauczyciele nie podają przykładów z ekonomii oraz nie przytaczają ciekawostek z zakresu przedmiotu, którego nauczają (10,9%), zaś 12,6% nie potwierdza podejmowania na zajęciach dyskusji o aktualnych wydarzeniach z dziedziny ekonomii.

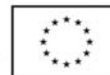
Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wykres 11. Opinie młodzieży dotyczące sposobu przekazywanych treści

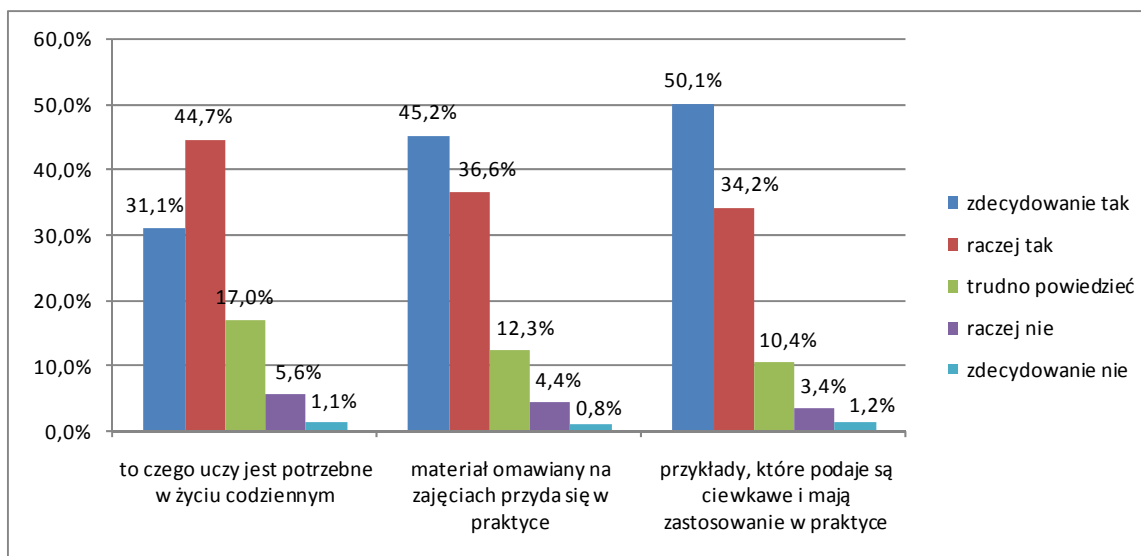
Źródło: badania własne

Zdecydowana większość badanych uczennic/uczniów (91,9%) stwierdza, że ich nauczycielki/nauczyciele tłumaczą i objaśniają trudne terminy z zakresu ekonomii, którymi się posługują podczas lekcji. W opinii młodzieży nauczycielki/nauczyciele stosują różnorodne sposoby by zaciekawić przedmiotem nauczania i przykuć uwagę na omawianych tematach oraz wzbudzić motywację do nauki. Do tego typu zabiegów można zaliczyć ukazywanie doniosłości prezentowanych treści z punktu widzenia codziennego funkcjonowania słuchaczy oraz z punktu widzenia pragmatycznego zastosowania wiedzy w praktyce zawodowej. W opinii 75,8% uczennic/uczniów to co stanowi treść zajęć prowadzonych przez beneficjentki/beneficjentów projektu jest potrzebne w życiu codziennym, 81,8 % dostrzega także praktyczną wartość prezentowanej wiedzy, 84,3% ocenia podawane przez nauczycielki/nauczycieli przykłady jako ciekawe i mające zastosowanie w praktyce. Odmienne zdanie w odniesieniu do poruszanych kwestii ma odpowiednio 6,7% uczennic i uczniów, 5,2% oraz 4,6%. Można zatem stwierdzić, że nauczycielska samoocena prezentowana wcześniej znajduje swoje potwierdzenie w opiniach uczennic/uczniów.

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

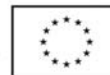
Wykres 12. Opinia młodzieży na temat przydatności nauczanych treści

Źródło: badania własne

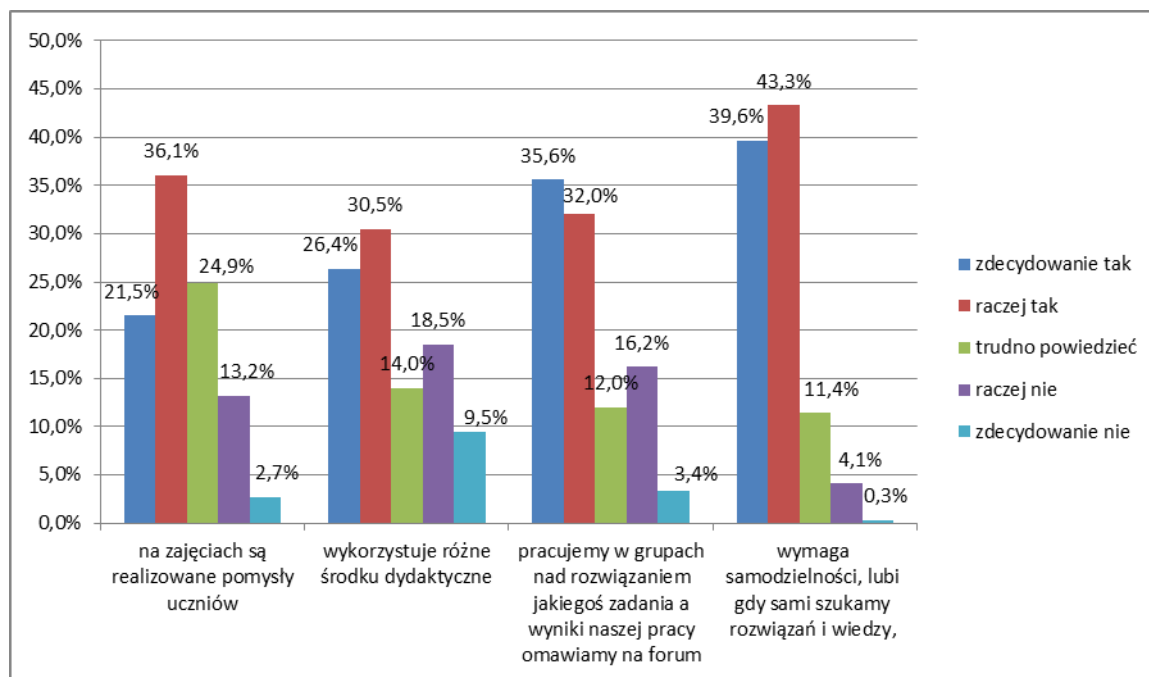
Według wielu autorów aktywne uczestnictwo ucznia w zajęciach praktycznych zwiększa prawdopodobieństwo osiągnięcia celów edukacyjnych, a mianowicie zdobycie i zrozumienie wiedzy oraz rozwinięcie umiejętności. Zdaje się, że świadomość nauczycielek/nauczycieli w tym zakresie jest bardzo wysoka. W opinii młodzieży ich opiekunowie stosują szereg zabiegów ukierunkowanych na włączanie uczennic/uczniów w przebieg lekcji oraz wyzwalanie w nich aktywności, samodzielności i twórczego myślenia. Nieliczne grupy młodych ludzi biorących udział w badaniu ma odmienne zdanie w tej kwestii i krytycznie ocenia beneficjentki/beneficjentów projektu.

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

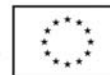
Wykres 13. Opinia młodzieży o wykorzystywanych metodach nauczania

Źródło: badania własne

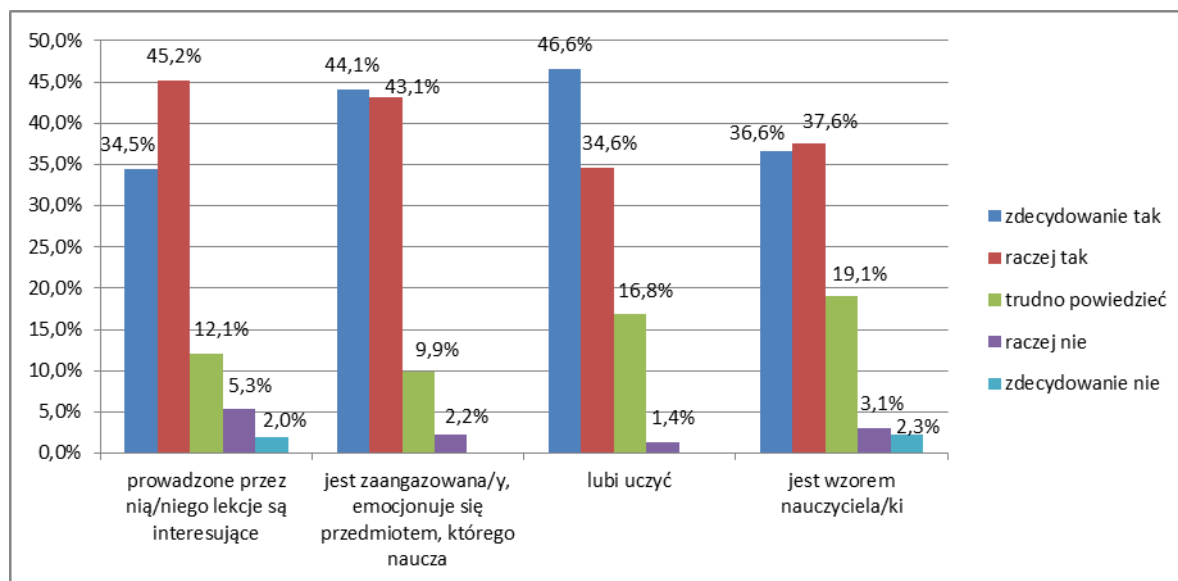
Zdecydowana większość młodzieży (82,9%) twierdzi, że ich nauczycielki/nauczyciele wymagają samodzielności, przeciwnego zdania jest 4,4% respondentów. Ponad połowa z nich (57,6%) ocenia, że na zajęciach są realizowane pomysły uczniów, odmienne zdanie w tej kwestii ma 15,9% badanej młodzieży. Większość z nich (67,6%) potwierdza także, że na lekcjach mają okazję do pracy grupowej, której wyniki wspólnie omawiają na forum klasy. Przeciwnikami takiego twierdzenia jest co piąta badana osoba (19,6%). Połowa badanych (56,9%) oceniając pracę swoich nauczycielek/nauczycieli twierdzi, że wykorzystują oni różnorodne środki dydaktyczne, w tym np. prezentacje multimedialne. Zgola inną ocenę ma 28% badanych, którzy nie zgadzają się z twierdzeniem, że wykorzystywane przez opiekunów środki dydaktyczne są różnorodne.

Odnosząc się do powyższych danych można stwierdzić, że generalna ocena nauczycielek/nauczycieli dokonana przez młodzież jest dobra i bardzo dobra. Nieliczne grupy respondentek/respondentów stawiają negatywne noty i krytycznie recenzują kompetencje dydaktyczne beneficjentek/beneficjentów projektu. Poniżej prezentowane dane potwierdzają zadowolenie młodzieży z pracy swoich nauczycielek/nauczycieli.

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

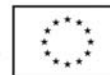
Wykres 14. Uczniowska ocena zaangażowania nauczycielek/nauczycieli

Źródło: badania własne

Większość uczennic/uczniów (79,7%) lekcje prowadzone przez beneficjentki/beneficjentów projektu odbiera jako interesujące, inaczej postrzega je 7,3% młodzieży. Zdaniem respondentów (87,2%) nauczycielki/nauczyciele emocjonują się przedmiotem, którego uczą. Entuzjazm podczas prowadzenia zajęć udziela się uczniom, zapał nauczycielek/nauczycieli związany z poszukiwaniem ciekawostek i przykładów, organizowanie pracy w grupach, poszukiwanie zaskakujących form i metod pracy jest dostrzeżony przez większość uczennic/uczniów. Prawdopodobnie dlatego większość badanej młodzieży (81,2%) odbiera swoich opiekunów jako tych, którzy lubią uczyć, oraz za wzór nauczyciela (74,2%). Większość młodzieży (81,1%) lubi chodzić na zajęcia ocenianych nauczycielek/nauczycieli, tylko 7,6% respondentów niechętnie uczestniczy w zajęciach prowadzonych przez beneficjentki/beneficjentów projektu, a 9,8% nie potrafi jednoznacznie ustosunkować się do omawianej kwestii.

Literatura dowodzi, że potencjał rozwojowy dziewczynek i chłopców nie jest w szkole właściwie rozwijany. Powodem jest m.in. odbieranie ciekawości i aktywności uczennic/uczniów, jako objawów nieprzystosowania czy braku kultury. Badania przeprowadzone przez Instytut Psychologii UMCS wykazały, że nauczyciele skłonni są preferować uczniów odtwórczych, wyżej cenią konformizm w zachowaniu (Dyrda, 2000, s. 38). Przejawiają niechętny, a nawet wrogi stosunek do twórczego myślenia. Uczniowie przejawiający inicjatywę często zasługują sobie wśród kadry pedagogicznej na miano niesfornych, niezdolnych, złośliwych, niezdolnych, a nawet upośledzonych umysłowo (Wiechnik, 1996, s. 71). W badaniu sformułowano zatem pytanie o to czy w odczuciu podopiecznych ich nauczycielki/nauczyciele wspierają ich podmiotowość, budują wiarę w siebie i odkrywają mocne strony.

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Tabela 2. Opinie młodzieży dotyczące postaw nauczycielek/nauczycieli

Odpowiedzi	Buduje moją wiarę w siebie, chwali, zwraca uwagę na moje mocne strony			
	K		M	
	N	%	N	%
zdecydowanie tak	106	21,7	64	31,1
raczej tak	191	39,0	73	35,5
trudno powiedzieć	124	25,4	45	21,8
raczej nie	57	11,7	19	9,2
zdecydowanie nie	11	2,2	5	2,4
Razem	489	100	206	100

Źródło: badania własne

Ponad połowa badanych osób, zarówno w grupie dziewcząt (60,7%), jak i chłopców (66,6%) wyraża opinię, że ich nauczycielki/nauczyciele podejmują działania i przejawiają postawy służące wzmacnianiu podopiecznych w ich rozwoju. Twierdzą tak i uczennice, i uczniowie.

Opinia, że nauczycielki/nauczyciele szanują uczennice/uczniów jest wyrażana przez ponad 90% badanych osób natomiast twierdzenie, że czują się wspierani i wzmacniani w podmiotowości znajduje około 30% mniej zwolenników. Szacunek jako postawa poszanowania wartości drugiej osoby nie jest tożsama z troską o rozwój tego człowieka. Szacunek to minimum jakiego można oczekiwać w relacjach międzyludzkich, wspieranie zdaje się wykraczać poza to minimum. Nauczycielki/nauczyciele szanują swoich podopiecznych ale w mniejszym stopniu konstruktywnie działają na rzecz wzmacniania w nich poczucia własnej wartości. Sygnalizujemy tu tylko pewną interesującą kwestię, której w dalszym badaniu warto się przyjrzeć.

Podsumowując powyższe dane, uczennice/uczniowie dobrze i bardzo dobrze wypowiadają się o swoich opiekunach. Wysoko ocenia ich merytoryczne i dydaktyczne kompetencje, oraz nazywa wzorem nauczyciela (74,2%). Próbując jednak spojrzeć na uzyskane wyniki badań z szerszej perspektywy zastanawia skąd biorą się alarmistyczne raporty odsłaniające mizериę i dysfunkcjonalność polskiej szkoły. Nie wchodząc w głęboką dyskusję warto, analizując przedstawione w niniejszym opracowaniu dane, zastanowić się co stanowi punkt odniesienia - jaka rzeczywistość szkolna i jakie doświadczenie edukacyjne – wyznaczając kryteria oceny pracy beneficjentów.

Pedagogiczne kompetencje BO – perspektywa gender mainstreaming

Kwestia dotycząca funkcjonowania dziewcząt i chłopców w szkole jest szeroko podejmowana przez współczesnych badaczy. Wyniki wielu badań dowodzą, że szkoła jest miejscem utrwalania stereotypów płciowych a potencjał dziewczynek i chłopców jeśli jest rozwijany, to tylko w przypadku gdy jest on zgodny z kulturowymi wzorami płci. Tematyka gender mainstreaming jest jednym z priorytetów polityki UE. Szkoła jako jedno z podstawowych środowisk o działaniu socjalizacyjno-wychowawczym jest zatem właściwym

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

miejscem do przyglądania się procesom wrastania dziewcząt i chłopców w kulturowe role płciowe.

W badaniu pytano podopiecznych o to w jaki sposób nauczycielki/nauczyciele ich traktują. Z twierdzeniem, że nauczyciel traktuje uczniów z szacunkiem zgodziła się zdecydowana większość badanych uczennic i uczniów.

Tabela 3. Opinie młodzieży dotyczące sposobu traktowania uczniów przez nauczycielki/nauczycieli

Odpowiedzi	Nauczyciel traktuje uczniów z szacunkiem			
	K		M	
	N	%	N	%
zdecydowanie tak	353	71,5	142	69,0
raczej tak	119	24,1	52	25,2
trudno powiedzieć	16	3,2	11	5,3
raczej nie	6	1,2	1	0,5
zdecydowanie nie	-	-	-	-
Razem	494	100	206	100

Źródło: badania własne

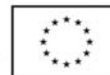
Podobnie jak z wcześniejszym twierdzeniem, zdanie „Z szacunkiem odnosi się zarówno do chłopców, jak i do dziewczyn” spotkało się z powszechną akceptacją zarówno po stronie uczennic, wśród których zgadza się z nim 96,2% oraz po stronie uczniów, którzy w większości (95,2%) zgadzają się z nim. Odpowiedzi przeczące jakoby nauczycielki/nauczyciele z szacunkiem odnosili się do chłopców, jak i do dziewczynek w obu grupach stanowią niewiele ponad 1%.

Tabela 4. Opinie młodzieży dotyczące postaw nauczycielek/nauczycieli względem dziewcząt i chłopców

odpowiedzi	Z szacunkiem odnosi się zarówno do chłopców, jak i do dziewczyn			
	K		M	
	N	%	N	%
zdecydowanie tak	371	75,1	145	70,1
raczej tak	104	21,1	52	25,1
trudno powiedzieć	13	2,6	7	3,4
raczej nie	5	1,0	3	1,4
zdecydowanie nie	1	0,2	-	-
Razem	494	100	207	100

Źródło: badania własne

Sformułowano pytanie sprawdzające równe podejście nauczycielek/nauczycieli w stosunku do uczennic i uczniów. Także ono w opinii większości badanych znajduje potwierdzenie. Zdecydowana większość dziewcząt (96,3%) oraz chłopców (91,1%) twierdzi,

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

że nauczycielki/nauczyciele traktują ich jednakowo. Przeciwnikami takiej opinii są nieliczne osoby - 1,6% dziewcząt i 2,5% chłopców.

Tabela 5. Opinie młodzieży na temat różnego traktowania dziewcząt i chłopców

odpowiedzi	Jednakowo traktuje dziewczęta i chłopców			
	K		M	
	N	%	N	%
zdecydowanie tak	348	71,3	139	68,1
raczej tak	122	25,0	47	23,0
trudno powiedzieć	10	2,1	13	6,4
raczej nie	6	1,2	5	2,5
zdecydowanie nie	2	0,4	-	-
Razem	488	100	204	100

Źródło: badania własne

Analiza zapisów lekcji ujawnia przykłady formułowania stereotypowych zdań i opinii. Wśród nich znalazły się stwierdzenia, w których wykorzystuje się uproszczony stereotyp kobiety jako rodzicielki oraz stereotyp mężczyzny, jako osoby zainteresowanej i znającej się na technice w odróżnieniu od kobiet.

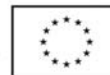
- ✓ „(kobieta – E.B.) woli zrezygnować z pracy na rzecz wychowania dziecka”
- ✓ „czasami ciężko jest kobiecie wrócić do pracy, woli zostać w domu”
- ✓ „Obraz jak pada? Panowie? Macie zawsze lepsze wyobrażenia logiczne”
- ✓ „Kobiety to pleć piękna i muszą siedzieć za biurkiem czyli księgowy, urzędnik. Kobiety są takie specyficzne, że muszą się podjąć pracę, podejmują pracę na stolku, siedzącą, jakąś tam mniej fizyczną. Natomiast mężczyźni zazwyczaj z drugiej strony w to idą chociaż odśnieżać, chociażby odśnieżają dachy, idą na budowę”

Przytoczone cytaty przedstawiają uproszczony obraz kobiet i mężczyzn, niemniej jednak tego typu komunikaty są niechlubnym i bardzo rzadkim wyjątkiem. Warto jednocześnie dodać, że choć zdarzają się sytuacje utrwalające stereotypy płci, nie zaobserwowano sytuacji odwrotnych, w których nauczycielka/nauczyciel świadomie działa na rzecz ich osłabienia i przełamania.

Uczennice/uczniowie bardzo rzadko wskazywali na sytuacje, w których czują się traktowani niesprawiedliwie. Kilka osób odpowiadając na pytanie otwarte, sformułowało poniższe wypowiedzi:

- ✓ „ma osoby wybrane które traktuje lepiej”
- ✓ „tych, którzy się jej podlizują”
- ✓ „tak, jedną dziewczynę z naszej klasy, często użycza jej swoje notatki do nauki”
- ✓ „bardzo lubi jak ktoś się dobrze uczy i troszkę wyróżnia te osoby spośród innych”
- ✓ „Pomaga bardziej innym uczniom, tzn. których lubi”

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Powyższe odpowiedzi sugerują, że bywają sytuacje, w których nauczycielka/nauczyciel kogoś wyróżnia. Niemniej jednak sytuacje te są bardzo rzadkie. Część spośród nielicznej grupy osób, które uważają, że nauczycielki/nauczyciele poświęcają komuś więcej czasu uzasadnia to wskazując, że są to osoby, które gorzej sobie radzą z nauką.

- ✓ „moim zdaniem pani X traktuje wszystkich jednakowo. Czasem poświęca więcej czasu i uwagi osobom, które są słabsze lub nie rozumieją tematu bądź terminu”
- ✓ „moim zdaniem pani X traktuje wszystkich uczniów jednakowo. Nie wyróżnia swoich najlepszych uczniów. Poświęca więcej czasu na osoby słabsze, ale to jest pani zawód”

Wśród odpowiedzi dominują jednak stwierdzenia, że wszyscy są traktowani równo.

- ✓ „Wszyscy traktowani są jednakowo, nauczycielka ma przyjazny stosunek do uczniów”
- ✓ „Wszystkich uczniów traktuje jednakowo i z należytym szacunkiem odnosi się do nich”
- ✓ „Moim zdaniem pani X traktuje wszystkich jednakowo nie zależnie od płci, ocen i zachowania”.

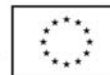
Uzyskane dane pozwalają stwierdzić, że w opinii badanych osób nauczycielki/nauczyciele są sprawiedliwi w swoim postępowaniu wobec uczennic/uczniów. Nie ma grupy osób, które byłyby faworyzowane lub dyskryminowane. Większość uczennic/uczniów nie dostrzega ani nie odczuwa żadnych przejawów niesprawiedliwości. Również nauczycielki/nauczyciele gremialnie przyznają, że z szacunkiem odnoszą się do dziewczyn i chłopców (97,7%) oraz, że jednakowo ich traktują (97,7%).

Uzyskane i opisane powyżej wyniki badań odbiegają od danych prezentowanych w literaturze przedmiotu, które dowodzą, że szkoła wzmacnia w dziewczynkach postawę zależności i uległości, natomiast w chłopcach niezależność i przedsiębiorczość. Jednocześnie jednak warto dodać, że znane z literatury wnioski są wysnuwane na podstawie innego rodzaju badań, które odsłaniają sposób rozumienia „kobiecości” i „męskości”, w mniejszym stopniu zaś wprost pytają o opinie. W procesie analizy prezentowanych danych, warto zastanowić się nad tym jaki jest poziom społecznej świadomości dotyczącej działania stereotypów oraz jaki poziom wrażliwości na dyskryminację i zdolność do jej postrzegania i klasyfikowania.

Ocena dydaktycznych umiejętności beneficjentek/beneficjentów – analiza zapisów lekcji

Merytoryczne i dydaktyczne kompetencje beneficjentek/beneficjentów zarówno w ich samoocenie, jak i ocenie uczennic/uczniów są wysokie. Nauczycielki/nauczyciele wspierają uczniów w ich rozwoju, zachęcają do aktywności i samodzielności, organizują pracę w grupach, stosują różnorodne środki przekazu, zaskakują pomysłami i realizują pomysły podopiecznych. Dwie zaprezentowane powyżej perspektywy są ze sobą koherentne. Do oceny dydaktycznych i merytorycznych kompetencji osób uczestniczących w projekcie wykorzystano także analizę lekcji oraz prezentacji dydaktycznych. O wiedzy i umiejętnościach z zakresu ekonomii wypowiedział się trener kluczowy opisywanego projektu, w tym miejscu zaprezentowane zostaną wyniki analizy zapisów lekcji z perspektywy umiejętności dydaktycznych.

Generalna ocena zarejestrowanych lekcji wahałaby się między oceną dobrą i dostateczną. Większość badanych nauczycielek/nauczycieli stara się odchodzić od podających metod

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

nauczania m.in. poprzez odwoływanie się do wiedzy i doświadczeń uczennic/uczniów, oraz stwarzanie okazji do aktywności. Niemniej jednak aktywność podopiecznych najczęściej sprowadza się do indywidualnego wykonywania zadań. Bardzo rzadkie są przypadki stosowania metod pracy grupowej czy metod aktywnych, nawet gdy treść lekcji bezpośrednio skłania do skorzystania z nich. Warto podkreślić, że beneficjentki/beneficjenci utrzymują w uczniach przeświadczenie o ważności pisania i słuchania, nie zaś mówienia i działania. Przykładem niech będzie generalnie bardzo wysoko oceniona lekcja, podczas której nauczycielka wykorzystywała różnorodne metody, w tym m.in. burzę mózgow po czym za każdym razem polecała młodzieży by zapisywała wyniki burzy mózgow w zeszytach. Do najmocniejszych stron badanych nauczycielek/nauczycieli zaliczyć można generalnie ich pozytywny stosunek do uczennic/uczniów, posługiwanie się poprawnym, jasnym językiem, próby wykorzystywania wiedzy i doświadczeń uczennic/uczniów. Do najsłabszych stron organizacja pracy grupowej, wykorzystanie aktywnych metod pracy, udzielanie informacji zwrotnej i zapytania o rozumienie treści, odnoszenie się aktualnych wydarzeń z życia gospodarczego i zachęcanie do samokształcenia (na zdecydowanej większości obserwowanych lekcji nie padła propozycja czy zaczęta zapoznania się z lekturą, stroną internetową, prasą czy wydarzeniami). Poniższa tabela zawiera szczegółowe dane w tym zakresie.

Tabela 6. Ocena zapisów lekcji

	Liczba obserwacji					
	Brak	b. słabo	słabo	dostatecznie	dobrze	b. dobrze
Organizacja lekcji						
Podanie struktury zajęć			6	18	12	8
Przestrzeganie struktury zajęć		2		19	14	9
Efektywność wykorzystania czasu		3		5	28	8
Rozkład treści i czynności w czasie		3		12	18	11
Komunikacja						
Poprawność językowa					12	32
Jasność przekazu			3	13	24	4
Różnicowanie tempa mówienia i intonacji głosu	4		6	14	13	7
Wyjaśnianie specjalistycznych pojęć			7	5	32	
Pytanie o zrozumienie, niejasności, wątpliwości	9	15	10		10	
Pytanie o stopień wykonania poleceń	5	9	7	23		
Otwarta postawa ciała		12		10	9	13
Sposób zwracania się do	3	4		13	16	8

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

uczennic/uczniów						
Nastawienie do uczniów		2	4	12	18	8
Atmosfera na lekcji	1	2	3	15	9	14
Sposób prowadzenia zajęć (wykorzystane metody, formy, środki, motywowanie do uczenia się)						
Różnorodność metod	4	6	13	7	5	9
Różnorodność form	3	7	25		3	6
Różnorodność środków dydaktycznych			16	12	7	9
Dostosowanie metod do przekazywanych treści		7	8	9	12	8
Dostosowanie środków dydaktycznych do przekazywanych treści		7	9	12	16	
Organizacja pracy grupowej	39					5
Wykorzystanie aktywnych metod	3		4	24	5	8
Zachęcanie do udzielania odpowiedzi	4		1	25	5	9
Zachęcanie do wypowiedzania własnego zdania	4	13		19		8
Stwarzanie okazji do aktywności i inicjatywy	2		5	24	4	9
Stosowanie nagród			23	4	11	6
Sposób konstruowania oceny	4		25	13		2
Podawanie przykładów	4		5	12	23	
Stosowanie „przynęt”	4		33		7	
Odwoływanie się do rzeczywistych, aktualnych wydarzeń z życia gospodarczego	17		23		4	
Odwoływanie się do wiedzy i doświadczeń słuchaczy				21	19	4
Ukazywanie możliwości wykorzystania przekazywanej wiedzy			39	5		
Zachęcanie do samokształcenia	41			3		

Źródło: badania własne

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Ocena zapisu lekcji nie pokrywa się z oceną dokonaną przez młodzież oraz samooceną nauczycielek/nauczycieli. Z perspektywy niezależnego obserwatora większość badanych osób uprawia dydaktykę bliską tradycyjnej, w której ważna jest aktywność nauczyciela, zapisywanie i słuchanie a także odtwarzanie treści. Nauczycielki/nauczyciele próbują wykorzystać aktywne metody pracy i zaangażować uczennice/uczniów niemniej jednak najczęściej przybiera to formę rozmowy ukierunkowanej na uzyskanie właściwej odpowiedzi na pytanie osoby prowadzącej, nie jest zaś okazją do konstruowania wiedzy i poszukiwania rozwiązań. Atutem badanych nauczycielek/nauczycieli jest pozytywne nastawienie do młodzieży, zaangażowanie w proces nauczania a także chęć samodoskonalenia. Wypowiedź jednej z beneficjentek stanowi dobrą ilustrację podsumowującą zaprezentowane dane.

„Czuję się dobrze przygotowana, tylko że wiem, że tak, cały czas jednak idzie ta ekonomia też z jakimś postępem, nowe rzeczy dochodzą, tak jak dzisiaj jakieś pojęcia nowe, których nie miałam na studiach, więc myślę, że taki udział w szkoleniu jest potrzebny i ciągle doskonalenie. Zresztą ciągle się mówi o kształceniu ustawicznym, że to jest ważne, więc myślę, że warto to zacząć od razu po studiach żeby się kształcić dalej, czuję się niezłe przygotowana ale myślę, że zawsze można coś podciągnąć tak jak w życiu”.

Badana grupa nauczycielek/nauczycieli wysoko ocenia własne kompetencje dydaktyczne i merytoryczne. Samoocenę beneficjentek/beneficjentów projektu potwierdza młodzież, która wystawia swoim opiekunkom/opiekunom także wysokie i bardzo wysokie noty. Analiza zapisów lekcji skłania do sformułowania niższych ocen poziomu umiejętności dydaktycznych. Wysokie noty nauczycielskiej autooceny nie świadczą jednak o braku samokrytycyzmu. Nauczycielki/nauczyciele mają świadomość pewnych braków, choć nie ujawnia ich samoocena a życzenia jakie są formułowane w stosunku do projektu i jego wnioskodawcy. Najczęściej werbalizowane oczekiwania dotyczą chęci nabycia doświadczenia pracy w realnych warunkach przedsiębiorstwa, poznanie praktycznego zastosowania wiedzy i umiejętności oraz udoskonalenie dydaktycznego warsztatu pracy. By projekt przyniósł założone i oczekiwane rezultaty i korzyści należy szczególnie zadbać o staranny wybór miejsca praktyk oraz ich opiekunów, tak by rzeczywiście umożliwić beneficjentkom/beneficjentom poznanie tajników praktyki przedsiębiorstw.

Jacek Błoński

Ekspert kluczowy projektu

Wyniki diagnozy kompetencji nauczycieli przedmiotów ekonomicznych w zakresie posiadania, stosowania oraz przekazywania wiedzy ekonomicznej oraz omówienie dalszych planów rozwoju zawodowego

Niniejszy raport prezentuje wyniki przeprowadzonych testów w projekcie „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych” z obszaru ekonomii, rachunkowości, zarządzania oraz marketingu. Uczestnicy programu wzięli udział w testach teoretycznych i praktycznych z zakresu ekonomii, przeprowadzili prezentację dydaktyczną, jak również ocenie podlegała przeprowadzona w szkole lekcja na łącznej grupie 44 osób, które zostały podzielone na trzy grupy w ramach projektu „Efektywny Nauczyciel Zawodów Ekonomicznych” Projekt realizowany jest przez Fundację na Rzecz Budowy Społeczeństwa Opartego na Wiedzy „Nowe Media” z Olsztyna. Projekt współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Metodologia pomiaru wiedzy i umiejętności z zakresu ekonomii.

Do sprawnego przeprowadzenia pomiaru wiedzy i umiejętności wykorzystano 4 główne narzędzia pomiaru. W testach wzięło udział 44 nauczycieli przedmiotów ekonomicznych (35 kobiet oraz 9 mężczyzn).

Narzędzia pomiaru.

1. Test teoretyczny składający się z pytań otwartych i zamkniętych z zakresu szeroko rozumianej wiedzy ekonomicznej. W pytaniach zamkniętych należało zakreślić prawidłową odpowiedź lub odpowiedzi. Natomiast w pytaniach otwartych należało udzielić krótkiej odpowiedzi w rubryce lub przedstawić poprawny sposób wyliczenia. Maksymalna ilość punktów możliwa do zdobycia wynosiła 45. Wyniki przedstawiono zarówno ilościowo, jak i procentowo z rozbiciem na poszczególne osoby oraz grupy.

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

---

2. Test wiedzy praktycznej z zakresu ekonomii i rachunkowości. Nauczyciele w czasie testu mieli za zadanie wykonanie kilku zadań i przedstawienia wyników – zarówno w postaci liczbowej/procentowej, jak również w postaci graficznej, uzupełnienia kwot w równaniach bilansowych, czy też sporządzenia rachunku zysków i strat wraz z jego krótką analizą. Maksymalna ilość punktów do zdobycia wynosiła 7. Wyniki przedstawiono zarówno ilościowo, jak i procentowo z rozbiem na poszczególne osoby oraz grupy.
3. Przeprowadzenie prezentacji dydaktycznej przez nauczycieli. Zostały przygotowane losowe zestawy pytań i zagadnień ekonomicznych do omówienia i zaprezentowania przed grupą. Uczestnicy pojedynczo losowali zadania i od razu przystępowali do prezentacji dydaktycznej wylosowanej tematyki. Każda prezentacja dydaktyczna mogła trwać maksymalnie 10 minut. Prezentacje oceniano w skali punktowej od 1 do 10. Głównym punktem oceny była merytoryka wystąpienia i stosowanie pojęć ekonomicznych. Krótko opisywane były mocne i słabe strony prezentacji i ewentualne rekomendacje. Wyniki przedstawiono zarówno ilościowo, jak i procentowo z rozbiem na poszczególne osoby oraz grupy.
4. Ocena lekcji praktycznej z zakresu ekonomii. Pracownicy projektu zarchiwizowali techniką wideo lekcję przeprowadzoną w czasie zajęć w szkole. Nie narzucano nauczycielom tematu lekcji. Lekcja miała być prowadzona w normalnym toku nauki. Prezentacje oceniano w skali punktowej od 1 do 10. Głównym punktem oceny była merytoryka zajęć oraz stosowanie i objaśnianie pojęć ekonomicznych. Krótko opisywane były mocne i słabe strony przeprowadzanych przez nauczycieli zajęć. Wyniki przedstawiono zarówno ilościowo, jak i procentowo z rozbiem na poszczególne osoby oraz grupy.

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wyniki przeprowadzonych testów

Poniższe zestawienia tabelaryczne prezentują wyniki ocen poszczególnych uczestników projektu wraz z rozbiciem na grupy i płeć oraz prezentują zbiorczo dane i oceny z poszczególnych kategorii wraz z wynikiem końcowym w tychże kategoriach.

Wyniki testu teoretycznego, praktycznego oraz prezentacji dydaktycznej z rozbiem na poszczególne grupy

- **GRUPA I**

Imię i nazwisko	test teoretyczny			test praktyczny			prezentacja dydaktyczna merytoryka i terminologia		
	ilość	Max	%	ilość	max	%	ilość	max	%
Osoba 1	26,5	45	59%	6,25	7	89%	10	10	100%
Osoba 2	12	45	27%	5,5	7	79%	4	10	40%
Osoba 3	12	45	27%	3,5	7	50%	4	10	40%
Osoba 4	14	45	31%	6,5	7	93%	2	10	20%
Osoba 5	10	45	22%	6	7	86%	6	10	60%
Osoba 6	11	45	24%	5,5	7	79%	9	10	90%
Osoba 7	17	45	38%	6	7	86%	2	10	20%
Osoba 8	13,5	45	30%	6	7	86%	7	10	70%
Osoba 9	8,5	45	19%	2,75	7	39%	2	10	20%
Osoba 10	5	45	11%	6,75	7	96%	2	10	20%
Osoba 11	11,5	45	26%	4	7	57%	3	10	30%
Osoba 12	13	45	29%	4,5	7	64%	3	10	30%
Osoba 13	10	45	22%	3,25	7	46%	1	10	10%
Osoba 14	8	45	18%	5,5	7	79%	3	10	30%

Źródło: badania własne

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wyniki uśrednione z podziałem na kobiety i mężczyzn w poszczególnych kategoriach w grupie I

	test teoretyczny	test praktyczny	prezentacja dydaktyczna merytoryka i terminologia
średnia grupy	27%	73%	41%
<i>średnio mężczyźni</i>	<i>33%</i>	<i>66%</i>	<i>60%</i>
<i>średnio kobiety</i>	<i>25%</i>	<i>76%</i>	<i>34%</i>

Zródło: badania własne

Wyniki oceny lekcji przeprowadzonej w szkole w grupie I

Imię i nazwisko	Ocena lekcji w szkole merytoryka i terminologia		
	ilość	Max	%
Osoba 1	9	10	90%
Osoba 2	6	10	60%
Osoba 3	7,5	10	75%
Osoba 4	4	10	40%
Osoba 5	6	10	60%
Osoba 6	8	10	80%
Osoba 7	4	10	40%
Osoba 8	9	10	90%
Osoba 9	2	10	20%
Osoba 10	5	10	50%
Osoba 11	9	10	90%
Osoba 12	6	10	60%
Osoba 13	3	10	30%
Osoba 14	6	10	60%

Zródło: badania własne

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wyniki uśrednione oceny lekcji dla Grupy I z podziałem na kobiety i mężczyzn:

	Ocena lekcji w szkole merytoryka i terminologia
średnia grupy	60%
<i>średnio mężczyźni</i>	<i>69%</i>
<i>średnio kobiety</i>	<i>57%</i>

Źródło: badania własne

• **GRUPA II**

Imię i nazwisko	test teoretyczny			test praktyczny			prezentacja dydaktyczna merytoryka i terminologia		
	ilość	max	%	ilość	max	%	ilość	max	%
Osoba 1	19	45	42%	6	7	86%	2	10	20%
Osoba 2	23,5	45	52%	5	7	71%	3	10	30%
Osoba 3	17	45	38%	1,5	7	21%	9	10	90%
Osoba 4	17,5	45	39%	2,5	7	36%	1	10	10%
Osoba 5	28,5	45	63%	4	7	57%	6	10	60%
Osoba 6	19,5	45	43%	3	7	43%	7	10	70%
Osoba 7	27,5	45	61%	4,5	7	64%	6	10	60%
Osoba 8	11,5	45	26%	2,75	7	39%	1	10	10%
Osoba 9	27	45	60%	4	7	57%	5	10	50%
Osoba 10	24,5	45	54%	4,5	7	64%	2	10	20%
Osoba 11	21	45	47%	4	7	57%	3	10	30%
Osoba 12	12,5	45	28%	4	7	57%	4	10	40%
Osoba 13	20,5	45	46%	4,5	7	64%	4	10	40%
Osoba 14	22	45	49%	3	7	43%	5	10	50%

Źródło: badania własne

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wyniki uśrednione z podziałem na kobiety i mężczyzn w poszczególnych kategoriach dla grupy II:

	test teoretyczny	test praktyczny	prezentacja dydaktyczna merytoryka i terminologia
średnia grupy	46%	54%	41%
<i>średnio mężczyźni</i>	<i>50%</i>	<i>64%</i>	<i>30%</i>
<i>średnio kobiety</i>	<i>46%</i>	<i>53%</i>	<i>43%</i>

Zródło: badania własne

Wyniki oceny lekcji przeprowadzonej w szkole dla grupy II:

Imię i nazwisko	Ocena lekcji w szkole merytoryka i terminologia		
	ilość	max	%
Osoba 1	6	10	60%
Osoba 2	6	10	60%
Osoba 3	7	10	70%
Osoba 4	7	10	70%
Osoba 5	8	10	80%
Osoba 6	6	10	60%
Osoba 7	6	10	60%
Osoba 8	7	10	70%
Osoba 9	9	10	90%
Osoba 10	3	10	30%
Osoba 11	9	10	90%
Osoba 12	5	10	50%
Osoba 13	9	10	90%
Osoba 14	6	10	60%

Zródło: badania własne

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wyniki uśrednione oceny lekcji dla Grupy II z podziałem na kobiety i mężczyzn:

	Ocena lekcji w szkole merytoryka i terminologia
średnia grupy	67%
<i>średnio mężczyźni</i>	<i>60%</i>
<i>średnio kobiety</i>	<i>68%</i>

Zródło: badania własne

• **GRUPA III**

Imię i nazwisko	test teoretyczny			test praktyczny			prezentacja dydaktyczna merytoryka i terminologia		
	ilość	max	%	ilość	max	%	ilość	max	%
Osoba 1	18	45	40%	4	7	57%	7	10	70%
Osoba 2	7,5	45	17%	4	7	57%	1	10	10%
Osoba 3	23,5	45	52%	6	7	86%	4	10	40%
Osoba 4	11	45	24%	5	7	71%	7	10	70%
Osoba 5	20	45	44%	4,5	7	64%	3	10	30%
Osoba 6	16	45	36%	4	7	57%	5	10	50%
Osoba 7	11	45	24%	4	7	57%	4	10	40%
Osoba 8	9	45	20%	5	7	71%	2	10	20%
Osoba 9	13	45	29%	6	7	86%	5	10	50%
Osoba 10	12,5	45	28%	5	7	71%	6	10	60%
Osoba 11	8	45	18%	5	7	71%	1	10	10%
Osoba 12	11,5	45	26%	5	7	71%	6	10	60%
Osoba 13	10	45	22%	5	7	71%	3	10	30%
Osoba 14	14,5	45	32%	5	7	71%	2	10	20%
Osoba 15	12	45	27%	7	7	100%	2	10	20%
Osoba 16	12,5	45	28%	7	7	100%	1	10	10%

Zródło: badania własne

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wyniki uśrednione z podziałem na kobiety i mężczyzn w poszczególnych kategoriach dla grupy III:

	test teoretyczny	test praktyczny	prezentacja dydaktyczna merytoryka i terminologia
średnia grupy	29%	73%	37%
<i>średnio mężczyźni</i>	<i>27%</i>	<i>62%</i>	<i>50%</i>
<i>średnio kobiety</i>	<i>30%</i>	<i>75%</i>	<i>34%</i>

Źródło: badania własne

Wyniki oceny lekcji przeprowadzonej w szkole dla Grupy III:

Imię i nazwisko	Ocena lekcji w szkole merytoryka i terminologia		
	ilość	max	%
Osoba 1	4	10	40%
Osoba 2	6	10	60%
Osoba 3	7	10	70%
Osoba 4	9	10	90%
Osoba 5	6	10	60%
Osoba 6	4	10	40%
Osoba 7	6	10	60%
Osoba 8	5	10	50%
Osoba 9	5	10	50%
Osoba 10	8	10	80%
Osoba 11	6	10	60%
Osoba 12	4	10	40%
Osoba 13	6	10	60%
Osoba 14	n/a	10	n/a
Osoba 15	7	10	70%
Osoba 16	5	10	50%

Źródło: badania własne

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wyniki uśrednione oceny lekcji dla Grupy III z podziałem na kobiety i mężczyzn:

	Ocena lekcji w szkole merytoryka i terminologia
średnia grupy	59%
<i>średnio mężczyźni</i>	63%
<i>średnio kobiety</i>	58%

Zródło: badania własne

Wyniki zbiorcze w poszczególnych kategoriach – test teoretyczny, test praktyczny, prezentacja dydaktyczna oraz ocena lekcji w szkole z podziałem na grupy:

GRUPY	test teoretyczny	test praktyczny	prezentacja dydaktyczna merytoryka i terminologia	ocena lekcji w szkole merytoryka i terminologia
GRUPA 1	27%	73%	41%	60%
GRUPA 2	46%	54%	41%	67%
GRUPA 3	29%	73%	37%	55%
średnia trzech grup	34%	67%	40%	61%

Źródło: badania własne

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

PODSUMOWANIE

Analizując przedstawione wyniki zauważono dość duże zróżnicowanie pomiędzy poszczególnymi kategoriami nie tylko na poziomie średniej dla wszystkich trzech grup, ale również na poziomie poszczególnych grup. Dla przykładu przedstawimy wyniki testu teoretycznego oraz praktycznego Grupy I, gdzie różnica wynosi aż 46%. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku Grupy III, gdzie różnica ta sięga 44%. Najmniejsze zróżnicowanie zaobserwowano w Grupie II i wynosi ono 8%. Jednocześnie Grupa ta wypadła najlepiej w całym teście osiągając łączny wynik nieznacznie przekraczający 50% ogólnej liczby punktów możliwych do zdobycia.

Mocne i Słabe Strony

Wyniki przeprowadzonych testów oraz ich analiza wskazują na to, iż uczestnicy programu dość dobrze mają opanowane umiejętności dydaktyczne i prezentacyjne w tym dobry poziom interakcji ze słuchaczami oraz praktyczne aspekty tzn. zdolności rozwiązywania i obliczania prostych zadań z zakresu ekonomii i rachunkowości. Pragnę tutaj zaznaczyć jednak, iż test wiedzy praktycznej nie należał do zbyt skomplikowanych, a raczej były to bardzo proste i podstawowe zagadnienia takie jak: narysowanie krzywej popytu i podaży oraz wskazanie punktu równowagi ceny i ilości wynikający z tychże krzywych popytu i podaży; uzupełnienie brakujących kwot w podstawowym równaniu bilansowym, gdzie mieliśmy dane wartości w pozycjach: Aktywa, Kapitały Własne oraz Zobowiązania i należało tylko użyć prostej arytmetyki do poprawnego wyliczenia prawidłowych wartości; prostego wyliczenia zysku z inwestycji (ROI), czy też kosztu kapitału (WACC) gdzie mamy wszystkie dane i wystarczy podstawić te dane do prawidłowego wyliczenia ostatecznej wartości; czy też ostatecznie sporządzenia rachunku zysków i strat, gdzie w zadaniu mamy wszystkie dane dotyczące kosztów i przychodów spółki handlowej za dany rok i wystarczy podstawowa wiedza ekonomiczna do sprawnego rozwiązania zadania.

Z jednej strony cieszy fakt, że wyniki tej kategorii wypadły najlepiej osiągając średnią ze wszystkich trzech grup w okolicach 67%, natomiast biorąc pod uwagę stopień skomplikowania tych zadań nie uważam, żeby był to wynik satysfakcjonujący. Należy zwrócić uwagę na fakt i konieczność odświeżenia przez nauczycieli wiedzy dotyczącej

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

podstawowych wskaźników ekonomicznych i funkcjonowania przedsiębiorstw na rynku, w szczególności wyliczania średniego ważonego kosztu kapitału, płynności bieżącej, zysku z inwestycji, zysku ekonomicznego, czy też analizy rachunku zysków i strat.

Szczególną uwagę należy zwrócić w przypadku wyników wiedzy z testu teoretycznego, gdzie średnia ze wszystkich trzech grup sięga niewiele ponad 1/3 możliwych do zdobycia punktów (34%). Jest to wynik wysoce niezadowolający i jednocześnie obszar do zdecydowanej poprawy. Testowany obszar wiedzy był dość rozległy i obejmował swoją tematyką szeroko rozumianą wiedzę ekonomiczną (mikro oraz makro), rachunkowość, zarządzanie, finanse, marketing, czy też bieżące wiadomości ekonomiczno-gospodarcze takie jak: stopa referencyjna NBP; Rada Polityki Pieniężnej; instytucje i ich funkcjonowanie – Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK), Narodowy Bank Polski (NBP); Krajowy Fundusz Kapitałowy (KFK), Giełda Papierów Wartościowych (GPW) – w tym WIG 20, New Connect, czy też Międzynarodowe Stowarzyszenie Licencjonowanych Certyfikowanych Księgowych (ACCA), Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PAIiIZ); co to jest próg rentowności (BEP), dźwignia finansowa, wskaźnik zysku na akcję, factoring, macierz Boston Consulting Group, czy też opracowane przez Michaela Portera 5 sił konkurencji. Tego typu pytania zaskoczyły nauczycieli, czego dowodem są wyniki otrzymane w poszczególnych grupach w kategorii wiedzy teoretycznej, czyli kolejno 27%, 46% oraz 29%.

Jest to obszar zdecydowanie do poprawy. Istnieje duża potrzeba zgłębienia i odświeżenia wiedzy przez nauczycieli w w/w obszarze, a w szczególności funkcjonowania podmiotów i instytucji na rynku kapitałowym, podstawowych wskaźników związanych z analizą finansową – wskaźniki finansowe związane z oceną stanu funkcjonowania przedsiębiorstw na rynku, dźwignia finansowa czy też potrzeba zwrócenia uwagi na zagadnienia kosztu kapitału – własnego i obcego oraz jego szacowania.

Na wynik tej kategorii wpływ również miały dość słabe wyniki uzyskane w teście przez nauczycieli w obszarze analizy otoczenia konkurencyjnego (w tym analizę pięciu sił M.E. Portera), czy też analizie potencjału strategicznego przedsiębiorstwa (metody portfelowe - głównie macierz Boston Consulting Group) oraz ocena pozycji strategicznej przedsiębiorstwa (głównie analiza SWOT) wskazują na konieczność odświeżenia tej wiedzy. Jest to o tyle

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

istotne, iż nawet w przypadku nauczycieli, którzy w teście teoretycznym na poziomie ogólnym wskazali na dobrą odpowiedź związaną z analizą portfelową, a konkretnie z macierzą BCG, czy też analizą SWOT podczas prezentacji dydaktycznej okazywało się, że jest to wiedza bardzo powierzchowna i na większym stopniu szczegółowości są istotne braki i niedociągnięcia związane z pełnym zrozumieniem funkcjonowania i celowości stosowania tych narzędzi.

Ponadto analizując wyniki testów zauważono, że mężczyźni lepiej wypadają od kobiet w obszarze wiedzy teoretycznej, natomiast kobiety lepiej radzą sobie w testach praktycznych. Warto również zwrócić uwagę na wyniki testów z prezentacji dydaktycznej, które są bardzo zbliżone do siebie na poziomie poszczególnych grup, ale końcowy wynik sięgający okolicy 40% jest przykładem na to, iż jest potrzeba dodatkowych szkoleń – zarówno w obszarze kompetencji twardych, jak i miękkich.

Stosunkowo dobrze wypadła ocena lekcji przeprowadzonych w szkołach osiągając łączny wynik spośród trzech grup lekko przewyższający poziom 60%. Z pewnością atutem nauczycieli była tutaj znajomość tematu, gdyż lekcje te są prowadzone z dużą częstotliwością. Premiowana i dobrze oceniona w przypadku tej kategorii była interakcja z uczniami i zachęcanie ich do aktywności na lekcji poprzez podawanie przykładów związanych z poruszaną tematyką np. inflacji, czy też bezrobocia oraz rozwiązywanie zadań przy tablicy i późniejsze ich omawianie. Natomiast z obserwacji i analiz tej kategorii wynika jednoznacznie potrzeba stosowania większej ilości rzeczywistych przykładów z życia gospodarczego celem jeszcze lepszego zrozumienia tematu przez uczniów, zachęcania ich do podawania większej ilości przykładów z otaczającego ich świata – wraz z analizą ewentualnych przyczyn i skutków ekonomicznych oraz stosowania przez nauczycieli w większej ilości sprzętu multimedialnego na zajęciach, a co za tym idzie większej ilości zadań praktycznych. Przykładem może tutaj być lekcja w jednej ze szkół, gdzie omawiany temat dotyczył głównie zagadnień sprzętu komputerowo-biurowego, gdzie przez zdecydowaną większość czasu uczniowie notowali pojęcia i definicje na papierze, a zajęcia praktyczne wynosiły mniej niż 10% całego czasu trwania lekcji.

Konferencja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Faktem niezaprzeczalnym jest natomiast to, że takie spotkania grupowe nauczycieli i wspólne ćwiczenia zdecydowanie pozytywnie wpływają na proces uczenia się oraz na zwiększenie i przyspieszenie tzw. krzywej uczenia. Podczas programu kilka prezentacji dydaktycznych prezentowanych przez doświadczonych stażem nauczycieli (np. prezentacja dydaktyczna pt: *co to są specjalne strefy ekonomiczne i jakie są korzyści z prowadzenia tam działalności gospodarczej? Podaj kilka przykładów takich stref?*) zostało ocenione bardzo wysoko nie tylko przez ekspertów, ale również przez innych nauczycieli - uczestników programu - i zdecydowanie odniosło pozytywny efekt szkoleniowy. To sami nauczyciele zauważyli u swoich kolegów duży profesjonalizm i bardzo merytoryczne podejście do tematu. Oceniana była przede wszystkim jakość prezentacji, jej merytoryka, ale również i forma przekazu.

Podsumowując istnieje duża potrzeba zgłębienia wymienionych wyżej obszarów i słabych stron przez uczestników oraz takiego zaplanowania dalszego rozwoju, a przede wszystkim programu praktyk, żeby wszyscy nauczyciele mogli zapoznać się z realnymi przykładami, pojęciami ekonomicznymi i mechanizmami, na co dzień funkcjonującymi i wykorzystywanymi przez firmy działające w różnych sektorach gospodarki o różnej wielkości, a zarazem skali działania. Pozwoli im to zwrócić uwagę na praktyczne aspekty funkcjonowania przedsiębiorstw, a co za tym idzie poszerzyć swoją wiedzę teoretyczną, jak i praktyczną właśnie w tych obszarach, które okazały się słabszym punktem w przeprowadzonych testach i analizach. Tego typu wiedza zdecydowanie przyczyni się do zwiększenia jakości prowadzonych przez nauczycieli zajęć w poszczególnych szkołach oraz do posługiwania się praktyczną i najświeższą wiedzą z zakresu szeroko rozumianej ekonomii.

Praktyki powinny odbywać się w profesjonalnie zarządzanych firmach i organizacjach - zarówno małych, jak i dużych oraz przede wszystkim umożliwić uczestnikom programu zwiększenie kompetencji i umiejętności w poruszanej wyżej tematyce.

Dlatego też istotnym aspektem będą konsultacje z ekspertami pozwalające zaplanować i dostosować odpowiednio plan praktyk i staży oraz sprawnie przeprowadzić proces weryfikacji nabytej wiedzy, umiejętności i doświadczeń.